

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЗВО «УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ
Кафедра технологій навчання, охорони праці та інклюзивної освіти**

**«НОВІ СТАНДАРТИ МЕДІАГРАМОТНОСТІ: ЕТИКА
ВЗАЄМОДІЇ З ІШІ ТА ПОДОЛАННЯ УПЕРЕДЖЕНЬ У
ВИРОБНИЧОМУ НАВЧАННІ»**

Електронний навчальний курс

СХВАЛЕНО

кафедрою технологій навчання, охорони
праці та інклюзивної освіти

Протокол № 3 від «03» березня 2026 р.

Завідувач кафедри

Юлія ГРИБОВСЬКА

Біла Церква 2026

Категорія слухачів: педагогічні працівники закладів професійної освіти галузі знань А «Освіта»

Розробник: Хмарна Лілія Віталіївна, доцентка кафедри технологій навчання, охорони праці та інклюзивної освіти Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України, докторка філософії

Рецензенти:

Юлія ГРИБОВСЬКА, завідувачка кафедри технологій навчання, охорони праці та інклюзивної освіти Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України, кандидатка економічних наук, доцентка

Ольга ЛАВРУТ, професорка Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, докторка історичних наук, доцентка.

Хмарна Л.В. Нові стандарти медіаграмотності: етика взаємодії з ші та подолання упереджень у виробничому навчанні: електронний навчальний спецкурс. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 2026. 77 с.

Актуальність курсу зумовлена необхідністю забезпечення когнітивної безпеки суб'єктів освітнього процесу в закладах професійної освіти в умовах інтенсивного впровадження генеративних технологій. Стрімка трансформація інформаційного простору та масове поширення систем штучного інтелекту актуалізують проблему збереження професійної автентичності навчання. Для педагогічних працівників сфери ЗПО особливого значення набуває здатність диференціювати верифіковані виробничі дані від штучно згенерованого контенту, який може містити приховані упередження, технологічні похибки або викривлені алгоритмічні моделі. Уміння критично оцінювати та етично застосовувати інноваційні цифрові інструменти у практичній підготовці кваліфікованих робітників стає базовим складником професійної культури майстра та викладача, що дає змогу мінімізувати ризики дезінформації, упередити деструктивні інформаційні впливи та сформулювати у здобувачів освіти стійкі навички медіаіміунітету.

Мета курсу полягає у формуванні та розвитку цифрової, етичної та медіаосвітньої компетентностей педагогічних працівників закладів професійної освіти. Курс спрямовано на опанування педагогічними працівниками критичного аналізу штучно створених даних, засвоєння етичних норм взаємодії із генеративними системами, а також на інструментальне забезпечення процесу подолання стереотипів і упереджень під час підготовки фахівців для сучасної високотехнологічної індустрії.

Електронний навчальний курс розроблено для педагогічних працівників закладів професійної освіти галузі знань А «Освіта» на всіх етапах курсів підвищення кваліфікації за різними моделями навчання (очною, заочною, очно-дистанційною, дистанційною).

Електронний курс розраховано на 6 год., із яких 2 год. – лекція, 4 год. – семінарські заняття.

© БІНПО УМО НАПН України, 2026

© Хмарна Л.В., 2026

ЗМІСТ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

1.	АНОТАЦІЯ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ	4
2.	ТИПОВА ОСВІТНЯ ПРОГРАМА ЕЛЕКТРОННОГО КУРСУ	9
3.	ПРОФІЛЬ ТИПОВОЇ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ	12
4.	ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ВИКЛАДУ ТА ЗАСВОЄННЯ МАТЕРІАЛІВ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ	21
5.	ЗМІСТ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ ЗА ТЕМАМИ	22
6.	НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ	25
6.1.	ТЕОРЕТИЧНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ МАТЕРІАЛ ДО ЛЕКЦІЇ «МЕТОДОЛОГІЯ ПРОМПТ-ІНЖИНІРИНГУ В КОНТЕКСТІ МЕДІАГРАМОТНОСТІ: АРХІТЕКТУРА ТА ЕТИКА ЗАПИТУ»	25
6.2.	МАТЕРІАЛИ ТА ЗАВДАННЯ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ	36
6.2.1.	АЛГОРИТМІЧНІ УПЕРЕДЖЕННЯ ТА КОГНІТИВНІ ФІЛЬТРИ: МЕХАНІЗМИ ВІЯВЛЕННЯ ТА НІВЕЛЮВАННЯ	36
6.2.2.	СУБ'ЄКТНІСТЬ ФАХІВЦЯ У СИСТЕМІ «ЛЮДИНА–ШІ»: СТРАТЕГІЇ ЕКСПЕРТНОЇ ВАЛІДАЦІЇ	52
6.3	ЗАВДАННЯ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ	64
6.4.	ПРОБЛЕМНО-ПОШУКОВІ ПИТАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ СЛУХАЧА	66
6.5.	КОМПЛЕКС ПРАКТИЧНИХ (ТЕСТОВИХ) ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ	69
7.	ГЛОСАРІЙ КЛЮЧОВИХ СЛІВ	73
8.	КОНСУЛЬТАЦІЙНИЙ ПУНКТ	75
9.	ЦИФРОВА БІБЛІОТЕКА	76

1. АНОТАЦІЯ КУРСУ

Вітчизняна сфера професійної освіти демонструє високу готовність до інтеграції новітніх технологічних рішень, проте інтенсивне розгортання глобальних цифрових трендів формує нові вимоги до кваліфікації викладачів та майстрів виробничого навчання. Очевидним є запит на формування їхньої позиції як експертних координаторів, спроможних створювати надійне та захищене навчальне середовище за умов домінування автоматизованих обчислювальних та генеративних процесів. На сучасному етапі методичні комплекси еволюціонували від статичних наочних посібників до багаторівневих інтерактивних систем, де якість медійної культури педагога стає головним інструментом виховного та дидактичного впливу. Водночас масштабування інструментів штучного інтелекту супроводжується новими викликами: від деструктивних маніпуляцій, пов'язаних із генерацією синтетичного контенту, до латентного тиску алгоритмів на світогляд учнівської молоді. У викладацькій практиці виникають протиріччя, пов'язані з феноменом уявного цифрового благополуччя, коли володіння інструментарієм на побутовому рівні не супроводжується дотриманням базових норм інформаційної безпеки та стратегічним розумінням еволюції медіапростору.

Якісне оновлення професійної освіти потребує фундаментальної зміни орієнтирів, від безконтрольного сприйняття медіапотоків до цілеспрямованої розробки автентичних матеріалів на засадах ментальної безпеки, наукової чесності та етичних вимірів використання інтелектуальних систем. Поведінкова неготовність викладацького корпусу до захисту цифрових меж своєї установи та виявлення технологічно згенерованих викривлень стримує інституційний розвиток. Нерідко педагоги стикаються із ситуацією, коли за наявності вільного доступу до різноманітних мережевих сервісів вони відчують дефіцит чітких методик оцінювання та встановлення достовірності інформації. Це підвищує вразливість підготовки кваліфікованих робітників перед спрямованими дезінформаційними кампаніями та когнітивними деформаціями в умовах сучасного інформаційного протиборства.

Суттєвою перешкодою залишається також адаптація у повсякденну викладацьку діяльність інноваційного інструментарію нового покоління. Окремі представники педагогічної спільноти потребують детальнішого вивчення методів конструювання точних запитів, прийомів візуалізації

складних технологічних операцій за допомогою штучно створених зображень або інструментів створення цифрових історій. Через це виникає ментальний розрив між педагогічними працівниками та студентами, які очікують від сучасного закладу освіти високих технологічних стандартів, прозорості та максимальної інтерактивності взаємодії.

Розроблена програма електронного курсу є цілісною системою підготовки педагогічних працівників до успішного виконання обов'язків у насиченому медіасередовищі. Внутрішня логіка занять організована як послідовне проходження ключових етапів. Опанування змісту розпочинається з вивчення методології промпт-інжинірингу в контексті медіаграмотності, де розглядаються правила та етичні імперативи формування запитів до цифрових систем.

Наступний тематичний блок спрямований на дослідження алгоритмічних упереджень і когнітивних фільтрів, що озброює слухачів інструментами їх розпізнавання та нейтралізації у виробничому навчанні. Завершальним етапом стає утвердження суб'єктності фахівця у взаємодії «Людина–ШІ», орієнтоване на засвоєння стратегій експертної валідації та оцінювання результатів роботи генеративних моделей.

Відповідно до національних стратегій цифровізації, Концепції впровадження медіаосвіти та положень Закону України «Про медіа», підвищення медіаінформаційної культури педагога визначено ключовим пріоритетом, що зумовлює необхідність інтеграції медіаосвітніх підходів у професійну діяльність освітян.

Цей курс виконує державні завдання щодо розвитку аналітичного мислення освітян як головної відповіді на загрози з боку синтетичного простору. Програма трансформує навчальний процес зі сфери потенційних ризиків у захищену лабораторію творчого пошуку, де кожне методичне рішення базується на чітких критеріях перевірки контенту та конфіденційності даних.

Успішне опанування курсу «Нові стандарти медіаграмотності: етика взаємодії з ШІ та подолання упереджень у виробничому навчанні» закладає основу для ментальної та професійної стійкості всіх учасників освітнього процесу. Практичні завдання стимулюють здатність педагогічних працівників приймати обґрунтовані рішення під час проєктування авторських цифрових ресурсів, забезпечуючи високу конкурентоспроможність випускників вітчизняної професійної освіти у глобальному цифровому просторі.

Актуальність курсу визначена життєво важливим вектором на утвердження змістовного суверенітету нашої держави та зміцнення

професійної й психологічної стійкості педагогічних працівників закладів професійної освіти в епоху масового поширення систем генеративного штучного інтелекту. У середовищі, де штучно створені коди та недостовірні повідомлення витісняють перевірені факти, високий рівень критичного аналізу інформації, яким володіють педагогічні працівники, стає надійним бар'єром для захисту навчального простору від когнітивних загроз, репутаційних ризиків та латентного впровадження алгоритмічних упереджень у зміст підготовки кваліфікованих робітників.

Зміст навчальної програми безпосередньо відображає засадничі орієнтири державної політики щодо розбудови безпечного, високотехнологічного та інноваційного середовища навчання. Курс спрямований на подолання розриву між базовим рівнем володіння комп'ютерною технікою та реальною здатністю педагогічних працівників здійснювати фахове й етичне моделювання запитів до ШІ, опановуючи методологію промпт-інжинірингу із дотриманням суворих вимог інформаційної гігієни.

Концептуальна основа програми зосереджена в площині виховання медіакультури нового покоління, що докорінно змінює роль педагогічних працівників від пасивного спостереження чи детекції фальсифікацій до проактивного розроблення захищеного інформаційного простору, здатного виявляти й нівелювати когнітивні фільтри штучних систем. Такий підхід передбачає комплексне формування антикризової стійкості та цифрового наставництва на засадах етики взаємодії з нейромережами. Тематичні лінії навчання спираються на синергію провідних вітчизняних нормативно-правових актів та міжнародних стандартів, які визначають вектор розвитку сучасної професійної освіти. Зокрема, враховано стратегічні завдання щодо протидії дезінформаційним впливам через створення якісного національного контенту та захисту інституційного авторитету установ.

Програма курсу інтегрує положення Концепції впровадження медіаосвіти в Україні, фокусуючись на переході від споживання даних до високої культури розроблення авторських медіапродуктів. Нормативне підґрунтя також забезпечується вимогами чинного законодавства щодо прозорості у віртуальному просторі, а також Рекомендаціями ЮНЕСКО стосовно етики штучного інтелекту, які вимагають глибокого розуміння природи функціонування автоматизованих систем та недопущення стереотипних чи упереджених деформацій свідомості через синтетичні генерації.

Зазначений комплекс нормативно-методологічних засад виступає гарантією когнітивної безпеки та психологічного імунітету всіх суб'єктів

навчання, а також є невіддільною ознакою прогресивного фахівця, спроможного реалізувати життєздатний авторський проєкт у мінливих координатах глобальних технологічних зрушень.

Побудова безпечного, етичного та інклюзивного цифрового середовища закладу професійної освіти є логічною відповіддю на виклики сучасного гібридного протистояння, де на перший план виходить утвердження беззаперечної суб'єктності фахівця в системі «Людина–ШІ» та застосування стратегій експертної валідації контенту.

Опанування інноваційних генеративних платформ відкриває перед педагогічними працівниками можливість не лише здійснювати постійний моніторинг інформаційних загроз, а й самостійно визначати стратегічний вектор модернізації навчально-виробничого процесу. Це безпосередньо сприяє підвищенню високого авторитету професійної освіти в медіапросторі, зміцнюючи довіру з боку соціальних партнерів, роботодавців та широкої громадськості.

Мета курсу полягає у фундаментальному вдосконаленні цифрової, етичної та медіаосвітньої компетентностей педагогічних працівників закладів професійної освіти шляхом засвоєння методології промпт-інжинірингу, опанування механізмів виявлення алгоритмічних упереджень, а також утвердження суб'єктності фахівця в процесі проєктування мультимодального інклюзивного етичного цифрового простору.

Програма курсу спрямована на формування у педагогічних працівників стійких навичок побудови коректних інформаційних запитів, розпізнавання та нівелювання когнітивних фільтрів у навчально-виробничому процесі, а також на інструментальне забезпечення стратегій експертної валідації штучно створених даних різних модальностей для забезпечення безбар'єрності під час підготовки фахівців для сучасної високотехнологічної індустрії.

Підсумковим результатом цієї підготовки є формування стійкої готовності педагогічних працівників до проєктування мультимодального, інклюзивного та етичного цифрового простору закладу професійної освіти, у якому вони постають як авторитетні цифрові наставники, здатні здійснювати експертну валідацію контенту, виявляти алгоритмічні упередження та виступати ключовими суб'єктами забезпечення медіагігієни в епоху інтенсивного розвитку систем штучного інтелекту.

Завдання курсу:

- актуалізувати та систематизувати знання про етичні засади взаємодії із системами штучного інтелекту, методи організації безпечної цифрової присутності педагогічних працівників закладів професійної освіти та патерни

їхньої когнітивної життєстійкості;

- сформувати комплекс умінь щодо ідентифікації, аналізу та нейтралізації алгоритмічних упереджень і когнітивних фільтрів у штучно згенерованому контенті для забезпечення об'єктивності та чистоти навчально-виробничого процесу;
- підвищити рівень професійної спроможності щодо стратегічного проєктування мультимодального, інклюзивного та етичного цифрового простору закладу професійної освіти, який гарантує безбар'єрність та рівність у підготовці кваліфікованих робітників;
- розвинути практичні навички промпт-інжинірингу через вивчення методології конструювання коректних етичних запитів до генеративних систем штучного інтелекту з метою розроблення безпечних та автентичних дидактичних матеріалів;
- удосконалити здатність затверджувати беззаперечну суб'єктність фахівця в системі «Людина–ШІ» шляхом опанування стратегій експертної валідації та верифікації штучно створених даних різних модальностей із дотриманням суворих стандартів інформаційної гігієни.

Курс розраховано на 6 год.

Курс розроблено для педагогічних працівників закладів професійної освіти галузі знань А «Освіта» на всіх етапах курсів підвищення кваліфікації за різними моделями навчання (очною, заочною, очно-дистанційною, дистанційною).

Реалізація завдань для досягнення результатів спецкурсу здійснюється шляхом:

1. Самостійного опрацювання слухачами навчального матеріалу.
2. Виконання контрольно-діагностичних матеріалів, спрямованих на вдосконалення вмінь і навичок на практиці застосовувати набуті теоретичні знання.
3. Учасі в рефлексійно-оцінювальному блоці з метою використання здобутих знань, умінь (навичок) у професійно-педагогічній діяльності.
4. Написанні та захисту на підсумковому етапі випускної роботи (на вибір).

2. ТИПОВА ОСВІТНЯ ПРОГРАМА ЕЛЕКТРОННОГО КУРСУ «НОВІ СТАНДАРТИ МЕДІАГРАМОТНОСТІ: ЕТИКА ВЗАЄМОДІЇ З ШІ ТА ПОДОЛАННЯ УПЕРЕДЖЕНЬ У ВИРОБНИЧОМУ НАВЧАННІ»

Пояснювальна записка

Актуальність курсу визначена життєво важливим вектором на утвердження змістовного суверенітету нашої держави та зміцнення професійної й психологічної стійкості педагогічних працівників закладів професійної освіти в епоху масового поширення систем генеративного штучного інтелекту.

У середовищі, де штучно створені коди та недостовірні повідомлення витісняють перевірені факти, високий рівень критичного аналізу інформації, яким володіють педагогічні працівники, стає надійним бар'єром для захисту навчального простору від когнітивних загроз, репутаційних ризиків та латентного впровадження алгоритмічних упереджень у зміст підготовки кваліфікованих робітників.

Зміст навчальної програми безпосередньо відображає засадничі орієнтири державної політики щодо розбудови безпечного, високотехнологічного та інноваційного середовища навчання.

Курс спрямований на подолання розриву між базовим рівнем володіння комп'ютерною технікою та реальною здатністю педагогічних працівників здійснювати фахове й етичне моделювання запитів до ШІ, опановуючи методологію промпт-інжинірингу із дотриманням суворих вимог інформаційної гігієни.

Концептуальна основа програми зосереджена в площині виховання медіакультури нового покоління, що докорінно змінює роль педагогічних працівників від пасивного спостереження чи детекції фальсифікацій до проактивного розроблення захищеного інформаційного простору, здатного виявляти й нівелювати когнітивні фільтри штучних систем. Такий підхід передбачає комплексне формування антикризової стійкості та цифрового наставництва на засадах етики взаємодії з нейромережами. Тематичні лінії навчання спираються на синергію провідних вітчизняних нормативно-правових актів та міжнародних стандартів, які визначають вектор розвитку сучасної професійної освіти. Зокрема, враховано стратегічні завдання щодо протидії дезінформаційним впливам через створення якісного національного контенту та захисту інституційного авторитету установ.

Програма курсу інтегрує положення Концепції впровадження

медіаосвіти в Україні, фокусуючись на переході від споживання даних до високої культури розроблення авторських медіапродуктів. Нормативне підґрунтя також забезпечується вимогами чинного законодавства щодо прозорості у віртуальному просторі, а також Рекомендаціями ЮНЕСКО стосовно етики штучного інтелекту, які вимагають глибокого розуміння природи функціонування автоматизованих систем та недопущення стереотипних чи упереджених деформацій свідомості через синтетичні генерації.

Зазначений комплекс нормативно-методологічних засад виступає гарантією когнітивної безпеки та психологічного імунітету всіх суб'єктів навчання, а також є невіддільною ознакою прогресивного фахівця, спроможного реалізувати життєздатний авторський проєкт у мінливих координатах глобальних технологічних зрушень.

Побудова безпечного, етичного та інклюзивного цифрового середовища закладу професійної освіти є логічною відповіддю на виклики сучасного гібридного протистояння, де на перший план виходить утвердження беззаперечної суб'єктності фахівця в системі «Людина–ШІ» та застосування стратегій експертної валідації контенту.

Опанування інноваційних генеративних платформ відкриває перед педагогічними працівниками можливість не лише здійснювати постійний моніторинг інформаційних загроз, а й самостійно визначати стратегічний вектор модернізації навчально-виробничого процесу. Це безпосередньо сприяє підвищенню високого авторитету професійної освіти в медіапросторі, зміцнюючи довіру з боку соціальних партнерів, роботодавців та широкої громадськості.

Мета курсу полягає у фундаментальному вдосконаленні цифрової, етичної та медіаосвітньої компетентностей педагогічних працівників закладів професійної освіти шляхом засвоєння методології промпт-інжинірингу, опанування механізмів виявлення алгоритмічних упереджень, а також утвердження суб'єктності фахівця в процесі проєктування мультимодального інклюзивного етичного цифрового простору.

Програма курсу спрямована на формування у педагогічних працівників стійких навичок побудови коректних інформаційних запитів, розпізнавання та нівелювання когнітивних фільтрів у навчально-виробничому процесі, а також на інструментальне забезпечення стратегій експертної валідації штучно створених даних різних модальностей для забезпечення безбар'єрності під час підготовки фахівців для сучасної високотехнологічної індустрії.

Підсумковим результатом цієї підготовки є формування стійкої

готовності педагогічних працівників до проєктування мультимодального, інклюзивного та етичного цифрового простору закладу професійної освіти, у якому вони постають як авторитетні цифрові наставники, здатні здійснювати експертну валідацію контенту, виявляти алгоритмічні упередження та виступати ключовими суб'єктами забезпечення медіагігієни в епоху інтенсивного розвитку систем штучного інтелекту.

Завдання курсу:

- актуалізувати та систематизувати знання про етичні засади взаємодії із системами штучного інтелекту, методи організації безпечної цифрової присутності педагогічних працівників закладів професійної освіти та патерни їхньої когнітивної життєстійкості;
- формувати комплекс умінь щодо ідентифікації, аналізу та нейтралізації алгоритмічних упереджень і когнітивних фільтрів у штучно згенерованому контенті для забезпечення об'єктивності та чистоти навчально-виробничого процесу;
- підвищити рівень професійної спроможності щодо стратегічного проєктування мультимодального, інклюзивного та етичного цифрового простору закладу професійної освіти, який гарантує безбар'єрність та рівність у підготовці кваліфікованих робітників;
- розвинути практичні навички промпт-інжинірингу через вивчення методології конструювання коректних етичних запитів до генеративних систем штучного інтелекту з метою розроблення безпечних та автентичних дидактичних матеріалів;
- удосконалити здатність затверджувати беззаперечну суб'єктність фахівця в системі «Людина–ШІ» шляхом опанування стратегій експертної валідації та верифікації штучно створених даних різних модальностей із дотриманням суворих стандартів інформаційної гігієни.

Курс розраховано на 6 год.

Курс розроблено для педагогічних працівників закладів професійної освіти галузі знань А «Освіта» на всіх етапах курсів підвищення кваліфікації за різними моделями навчання (очною, заочною, очно-дистанційною, дистанційною).

Навчально-методичне забезпечення курсу представлено науково-методичними матеріалами (лекція, семінарські заняття, проблемно-пошукові питання для самостійної та індивідуальної роботи слухача, тести, методичні рекомендації) і списком рекомендованих джерел до тематики електронного курсу.

3. ПРОФІЛЬ ТИПОВОЇ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

Профіль Типової освітньої програми електронного курсу «НОВІ СТАНДАРТИ МЕДІАГРАМОТНОСТІ: ЕТИКА ВЗАЄМОДІЇ З ШІ ТА ПОДОЛАННЯ УПЕРЕДЖЕНЬ У ВИРОБНИЧОМУ НАВЧАННІ»		
Обсяг спецкурсу		0,2 ЄКТС кредиту На опанування матеріалів електронного спецкурсу передбачено 6 академічних годин, що відповідає 0,2 ЄКТС кредиту
Рівень програми		Безперервний професійний розвиток фахівців шляхом формальної, неформальної, інформальної та цифрової освіти
А	Мета	
	Фундаментальне удосконалення цифрової, етичної та медіаосвітньої компетентностей педагогічних працівників закладів професійної освіти шляхом засвоєння методології промпт-інжинірингу, опанування механізмів виявлення алгоритмічних упереджень, а також утвердження суб'єктності фахівця в процесі проєктування мультимодального інклюзивного етичного цифрового простору.	
В	Характеристика типової програми	
1.	Функціональна спрямованість	Опанування методології промпт-інжинірингу та етичних принципів взаємодії із системами штучного інтелекту, що дозволить педагогічному працівнику здійснювати проєктування мультимодального й інклюзивного цифрового простору закладу професійної освіти, ефективно розпізнавати та нівелювати латентні алгоритмічні упередження у навчально-виробничому процесі, а

		також реалізовувати стратегії експертної валідації згенерованих даних для моделювання автентичного дидактичного контенту.
2.	Фокус Типової програми	Пріоритетним вектором є оволодіння методологією промпт-інжинірингу, технологіями виявлення алгоритмічних упереджень та стратегіями експертної валідації даних, що забезпечують перехід від базового використання штучного інтелекту до моделювання цілісного мультимодального середовища навчання. У результаті підготовки педагогічний працівник має сформувати готовність до проєктування інклюзивного та етичного цифрового простору закладу професійної освіти, забезпечуючи беззаперечну суб'єктність фахівця у взаємодії з автоматизованими системами.
3.	Орієнтація Типової програми	Типова програма курсу базується на андрагогічних принципах, що дозволяють органічно поєднати фаховий досвід викладачів ЗПО з новітніми інструментами ІІІ. Програма курсу орієнтована на активно-діяльнісний підхід: педагогічний працівник постає як проактивний розробник безпечного дидактичного контенту, здатний самостійно проєктувати мультимодальне, інклюзивне та етичне інформаційне середовище закладу професійної освіти.
4.	Особливості типової програми	Типова програма електронного курсу спрямована на фундаментальне

		переосмислення ролі педагогічного працівника в епоху генеративного штучного інтелекту. Особливості: - методологічний акцент на професійному промпт-інжинірингу та етиці конструювання запитів; - фокус на розпізнаванні та нівелюванні алгоритмічних упереджень і когнітивних фільтрів у навчальному контенті; - утвердження беззаперечної суб'єктності фахівця в системі «Людина–ШІ» через інструменти експертної валідації; - впровадження нових стандартів академічної доброчесності та атрибуції ШІ-генерацій. Підсумок навчання – формування готовності до проєктування безпечного, мультимодального та інклюзивного цифрового простору закладу професійної освіти.
5.	Цільова група	Електронний курс розроблено для педагогічних працівників закладів професійної освіти галузі знань А «Освіта» на всіх етапах курсів підвищення кваліфікації за різними моделями навчання (очною, заочною, очно-дистанційною, дистанційною).
С	Професійні вимоги (компетенції) і продовження навчання	
1.	Професійні вимоги (компетенції)	Визначає посадова інструкція фахівця
2.	Продовження навчання	Типова програма передбачає перспективу подальшої пролонгації та поглиблення професійних компетентностей педагогічних кадрів

		закладів освіти в межах екосистеми неформального навчання та персональної інформальної освіти. Це забезпечує можливість самостійно масштабувати цифрові навички, адаптувати дидактичні стратегії до технологічних циклів, що постійно змінюються, та підтримувати високий рівень медіакомпетентності в динамічному інформаційному середовищі
D	Стиль і методика навчання	
1.	Підходи до викладання і навчання	Програма спрямована на динамічне зростання загальних та фахових компетентностей педагогічного складу сучасного закладу освіти шляхом їхньої безпосередньої імплементації в освітню практику, а також через систематичне збагачення професійного досвіду актуальними кейсами. Навчання здійснюється за гнучкими траєкторіями (очною, заочною, дистанційною або змішаною), що дозволяє інтегрувати освітній процес у робочий графік сучасного педагогічного працівника ЗПО.
2.	Система оцінювання	Результати навчання за Типовою програмою оцінюються (зараховано/ не зараховано) на основі: підготовки відповідей на проблемно-пошукові питання, виконання завдань самостійної роботи, виконання тестових завдань.
E	Програмні компетентності	
1.	Інтегральна компетентність	узагальнена здатність сучасного педагога до проєктування безпечного освітнього середовища у

		високотехнологічному інформаційному просторі. Вона базується на синергії навичок когнітивної життєстійкості, експертної верифікації нейромережових даних та майстерності створення навчально-виробничого контенту, що забезпечує дотримання найвищих стандартів цифрової етики.
2.	Загальні компетентності	Когнітивно-освітологічна компетентність – здатність формувати власну професійну філософію в умовах алгоритмізації навчання, усвідомлення ролі педагогічного працівника як гаранта когнітивної безпеки здобувачів освіти та утвердження беззаперечної суб'єктності фахівця в системі «Людина–ШІ». Інформаційно-етична компетентність – здатність дотримуватися нових стандартів академічної доброчесності при роботі з генеративними моделями, реалізувати засади ШІ-гігієни, етично маркувати синтетичний контент та здійснювати його експертну валідацію. Медіаалгоритмічна ШІ-компетентність – здатність проєктувати мультимодальний, інклюзивний та етичний цифровий простір, що поєднує володіння методологією промпт-інжинірингу та розуміння ризиків алгоритмічного тиску й упереджень на світогляд учнівської молоді.

		Етико-комунікативна компетентність – здатність до побудови безконфліктної та продуктивної мережевої взаємодії на засадах нетикету; вміння транслювати цінності академічної доброчесності 2.0 у цифрових діалогах та професійна відповідальність за поширюваний контент у месенджерах і соціальних мережах. Креативно-культурна компетентність – здатність до творчого самовираження через проєктування медіапродуктів нового покоління; розуміння естетичних стандартів сучасної візуальної комунікації та збереження культурної ідентичності в умовах глобального цифрового простору. Адаптивна компетентність (Lifelong Learning у добу ІІІ) – стратегічна готовність постійно оновлювати кваліфікаційний профіль, трансформуючи технологічні виклики нейромереж у власні дидактичні можливості під час підготовки фахівців для високотехнологічної індустрії.
3.	Спеціальні (фахові) компетентності	Андрагогічна компетентність у цифровій сфері – здатність проєктувати простір для професійного зростання колег, враховуючи психологічні бар'єри дорослих перед ІІІ-технологіями. Включає вміння модерувати дискусії щодо алгоритмічних упереджень, здійснювати менторську підтримку

		колег при опануванні промпт-інжинірингу та стимулювати рефлексію щодо експертної валідації штучно створених даних. Методично-дизайнерська компетентність – здатність трансформувати складний навчальний матеріал у мультимодальний та інклюзивний дидактичний контент. Передбачає майстерне володіння інструментами генеративного штучного інтелекту для побудови етичних і безпечних професійних сценаріїв, що базуються на засадах безбар'єрності та когнітивної зручності. Експертно-валідаційна компетентність у сфері ШІ – здатність інтегрувати алгоритми верифікації штучно створених даних та можливості генеративного штучного інтелекту в освітню практику. Включає навичку конструювання точних і безпечних запитів, детекції фактологічних помилок («галюцинацій») нейромереж та впровадження протоколів захисту навчально-виробничого контенту від маніпуляцій. Компетентність когнітивної стійкості та саморозвитку – здатність до безперервного нарощування цифрового імунітету та захисту від смислових загроз через культуру самоосвіти. Передбачає розвиток алгоритмічної пильності, цифрової емпатії та академічної
--	--	---

		доброчесності, спрямованих на збереження суб'єктності фахівця в системі «Людина–ШІ» в умовах інформаційного перевантаження. Професійна медіасуб'єктність – комплексна здатність педагога виступати авторитетним навігатором в інфосфері: свідомо керувати власною цифровою присутністю (селф-брендингом), етично взаємодіяти з медіаплатформами та створювати конкурентоспроможні освітні екосистеми, що зміцнюють інформаційний суверенітет України.
Е	Програмні результати навчання	
	Знання і розуміння	систематизація знань щодо методології промпт-інжинірингу та етики взаємодії з генеративним штучним інтелектом в освітньому процесі закладу професійної освіти; глибоке розуміння природи алгоритмічних упереджень, когнітивних фільтрів та ризиків інтелектуальної залежності фахівця; знання механізмів та стратегій експертної валідації синтетичних даних різних модальностей; розуміння нових стандартів академічної доброчесності та правил прозорості атрибуції ШІ-генерацій.
	Розвинені вміння	конструювання коректних етичних запитів (промптів) до генеративних систем штучного інтелекту для розроблення автентичних дидактичних матеріалів; ідентифікація, аналіз та нейтралізація алгоритмічних упереджень у штучно згенерованому навчальному контенті;

		здійснення експертної валідації ІІІ-генерацій із дотриманням суворих стандартів інформаційної гігієни; проєктування мультимодального та інклюзивного освітнього середовища з використанням безпечних інтелектуальних систем.
	Диспозиції (цінності, ставлення)	готовність утверджувати беззаперечну суб'єктність, виступати головним експертом і провідним суб'єктом у системі «Людина–ІІІ», уникаючи пасивного споживання інформації; непохитне дотримання принципів академічної доброчесності та професійної етики при використанні нейромережових технологій; прагнення до когнітивної незалежності, збереження ментального благополуччя та захисту освітнього простору від алгоритмічних маніпуляцій; готовність здійснювати цифрове наставництво та формувати екологічну культуру взаємодії зі штучним інтелектом серед здобувачів професійної освіти.
Ключові слова Академічна доброчесність 2.0, алгоритмічна упередженість (AI Bias), атрибуція ІІІ-генерацій, генеративні моделі, експертна валідація контенту, етика штучного інтелекту, інформаційна гігієна, інформаційне перевантаження, когнітивна гнучкість, когнітивна стійкість, когнітивні фільтри, мультимодальний освітній простір, персональне освітнє середовище (PLE), промпт-інжиніринг, синдром FOMO/JOMO, синтетичний контент, суб'єктність фахівця, цифрове благополуччя (digital wellness), цифрове наставництво, цифровий детокс, ІІІ-галюцинації.		

4. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ВИКЛАДУ ТА ЗАСВОЄННЯ МАТЕРІАЛІВ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

Зміст модулів	Кількість кредитів ECTS	Загальний обсяг годин	Загальний обсяг аудиторних годин	Аудиторні години				Спецкурси	Семінар-практикум	Самостійна робота	Самостійна робота (спецкурс)
				Лекції	Семінарські заняття	Тематичні дискусії	Науково-практичні конференції				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Тема 1. Методологія промпт-інжинірингу в контексті медіаграмотності: архітектура та етика запиту		2	2	2							
Тема 2. Алгоритмічні упередження та когнітивні фільтри: механізми виявлення та нівелювання.		2	2		2						
Тема 3. Суб'єктність фахівця у системі «Людина–ІІІ»: стратегії експертної валідації		2	2		2						
<i>Разом</i>		6	6	2	4						

5. ЗМІСТ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ ЗА ТЕМАМИ

Тема 1. Методологія промпт-інжинірингу в контексті медіаграмотності: архітектура та етика запиту

Архітектура професійного запиту: перехід від інтуїтивного пошуку до системного когнітивно-семантичного моделювання. Практичне конструювання точних, етичних та безпечних текстових команд (промπτів) до генеративних систем штучного інтелекту з метою розроблення автентичних дидактичних матеріалів для професійної освіти.

Етика взаємодії з ШІ та цифрова гігієна: формування нових стандартів «Медіаграмотності 2.0». Глибоке розуміння природи нейромережових «галюцинацій» (фактологічних, логічних, візуальних вигадок алгоритмів) та застосування стратегій їх превентивної мінімізації під час створення навчально-виробничого контенту.

Академічна доброчесність 2.0: впровадження етичних імперативів при роботі з нейромережами, прозоре маркування синтетичних матеріалів та обов'язкова атрибуція ШІ-генерацій згідно з міжнародними рекомендаціями.

Безпека освітнього простору: реалізація алгоритмів захисту конфіденційних даних здобувачів професійної освіти під час роботи з відкритими моделями. Техніки керування генеративними системами (обмеження «фантазії» ШІ у межах професійних вимог). Утвердження беззаперечної інтелектуальної суб'єктності педагога як головного експерта-навігатора, який свідомо керує процесом генерації та несе відповідальність за створений освітній продукт.

Тема 2. Алгоритмічні упередження та когнітивні фільтри: механізми виявлення та нівелювання.

Природа алгоритмічних упереджень (AI Bias) та когнітивних фільтрів: аналіз прихованої ідеології та системних стереотипів у штучно згенерованому контенті. Дослідження феномену алгоритмічних ехо-камер («методична», «світоглядна» та «інструментальна» бульбашки) і їхнього впливу на світогляд учасників освітнього процесу.

Механізми виявлення та нейтралізації нейромережових упереджень для забезпечення об'єктивності та чистоти навчально-виробничого матеріалу.

Когнітивна стійкість фахівця: діагностика симптоматики цифрового вигорання (когнітивні, емоційні, фізичні та поведінкові прояви) в умовах надлишкового інформаційного тиску. Оцінка «когнітивної ціни

перемикання» та впровадження «конвеєра фільтрації» (радикальна фільтрація, агрегація, асинхронність) для подолання стану розсіяності (Multitasking) і переходу в професійний стан потоку (Flow).

Цифрове благополуччя (Digital Wellness) педагога: технології збереження ментального здоров'я та запобігання професійній регресії.

Трансформація поведінки від синдрому FOMO (страх пропустити важливе) до стану JOMO (радість від фокусу на головному).

Моделювання матриці стресостійкості та етичне встановлення цифрових кордонів (правила взаємодії зі студентами, колегами та адміністрацією).

Моделювання персонального освітнього середовища (PLE): архітектура безперервного професійного розвитку (Lifelong Learning).

Відмова від ролі пасивного споживача інформації (VLE) на користь розбудови «другого мозку» педагога (збір, процес, рефлексія).

Стратегічна побудова персонального освітнього бренду, управління цифровим капіталом та репутаційний менеджмент у професійних мережах.

Тема 3. Суб'єктність фахівця у системі «Людина–ШІ»: стратегії експертної валідації

Фундаментальна парадигма «Human-in-the-loop» (Людина в циклі): утвердження ролі педагога як головного контрольного вузла та єдиного надійного фільтра автоматизованих рішень в освітньому процесі.

ШІ розглядається виключно як «цифровий стажер», тоді як відповідальність за безпеку та фінальний результат завжди залишається за викладачем.

Стратегії експертної валідації («Щит істини»): протидія алгоритмічним галюцинаціям, хибним алгоритмам та згенерованим фейковим даним через критичне мислення і фахову експертизу.

Впровадження трирівневої системи ШІ-прозорості: Minimal AI («ШІ-асистент» для стилістичної корекції), Mixed AI («Співавторство» з перевіркою фактів людиною) та Full AI («Синтетичний контент» для повної генерації) з метою попередження користувачів та збереження академічної доброчесності.

Легалізація цифрового продукту та протокол T.A.D.L.: розбудова інтелектуального партнерства на засадах етики. Практичне декодування освітніх об'єктів за універсальними параметрами: Title (Назва), Author (Автор), Domain/Source (Джерело) та License (Ліцензія).

Навігація спектром відкритих ліцензій (Creative Commons, від CC BY до ND) та формування безпечного легального арсеналу контенту.

Інклюзивна адаптація та універсальний дизайн: проєктування безбар'єрного цифрового середовища як протоколу «за замовчуванням».

Застосування ШІ-інструментів для подолання візуальних, аудіальних та когнітивних бар'єрів здобувачів освіти: автоматизація Alt-текстів для зображень, генерація субтитрів, використання сервісів архітектури доступності (Live Transcribe, Be My Eyes), а також переклад складних академічних і нормативних документів у формат «простої мови» (Easy-to-read) із повним збереженням їх юридичної суті.

Петля майстерності педагога: ітераційна взаємодія (від CROF-архітектури до верифікації та інклюзивної адаптації) для досягнення ідеального і безпечного педагогічного результату

6. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ

6.1. ТЕОРЕТИЧНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ МАТЕРІАЛ ДО ЛЕКЦІЇ «МЕТОДОЛОГІЯ ПРОМПТ-ІНЖИНІРИНГУ В КОНТЕКСТІ МЕДІАГРАМОТНОСТІ: АРХІТЕКТУРА ТА ЕТИКА ЗАПИТУ»

ТЕМА 1.

1. Природа генеративних моделей у контексті освітньої дидактики.
2. Етичні імперативи «співпраці» педагога та штучного інтелекту: проблема суб'єктності.
3. Алгоритмічна упередженість та методи нівелювання стереотипів нейромереж.

Література: 1, 5, 6, 7, 11, 14, 16, 17, 20, 22, 24, 26, 27, 30.

1. Природа генеративних моделей у контексті освітньої дидактики.

Розгляд природи генеративних моделей у контексті освітньої дидактики вимагає відходу від суто інструментального сприйняття штучного інтелекту (як технічного засобу генерації даних) і переходу до його осмислення як нового епістемологічного та дидактичного феномену. У межах сучасної педагогічної науки цей феномен розкривається через систему таких визначальних векторів:

- епістемологічна природа генеративного контенту («знання» vs «статистична ймовірність») – у традиційній дидактиці навчальні матеріали є носіями фіксованого знання, створеного людиною. Генеративні моделі функціонують на основі імовірнісного моделювання: ШІ не «знає» фактів, а вираховує математичну ймовірність появи наступного токена на основі великих масивів даних. Це створює ілюзію глибокої експертності, яка може маскувати фактологічні викривлення, тому природа ШІ вимагає трансформації ролі викладача з транслятора інформації на верифікатора, який навчає критично аналізувати отримані відповіді;
- зміна дидактичної парадигми (від фіксованого контенту до синергетичного діалогу) – генеративні моделі змінюють структуру матеріалу, роблячи його динамічним, мультимодальним та адаптивним. Впровадження промпт-інжинірингу перетворює лінійний процес навчання на синергетичну систему «Людина–ШІ», де якість і безпека дидактичного продукту безпосередньо залежать від когнітивної культури запиту. Через коректне формулювання обмежень педагогічний працівник може керувати поведінкою моделі, змушуючи її генерувати інклюзивні та адаптовані матеріали;

- утвердження суб'єктності педагога (парадигма «Людина–ШІ») – в умовах домінування автоматизованих обчислювальних та генеративних процесів докорінно змінюється роль викладача. Він перестає бути просто транслятором знань, натомість формується його позиція як експертного координатора. Природа генеративних моделей вимагає утвердження беззаперечної суб'єктності фахівця: штучний інтелект виступає лише інструментом, тоді як людина зберігає контроль над ситуацією та здійснює постійну експертну валідацію створеного контенту (рис.1.1);

Рис. 1.1. Парадигма «Human-in-the-loop» та розподіл відповідальності в освітньому процесі.

- синтетичний контент та ризик «галюцинацій» – масштабування інструментів штучного інтелекту призводить до появи так званої «синтетичної реальності», де штучно згенеровані коди та повідомлення можуть витіснити перевірені факти. Природа нейромереж така, що вони схильні до «галюцинацій», фактологічних чи логічних вигадок. Саме тому критичний аналіз з боку педагогічного працівника стає головним бар'єром для захисту освітнього простору від дезінформації та деструктивних маніпуляцій (рис.1.2.);

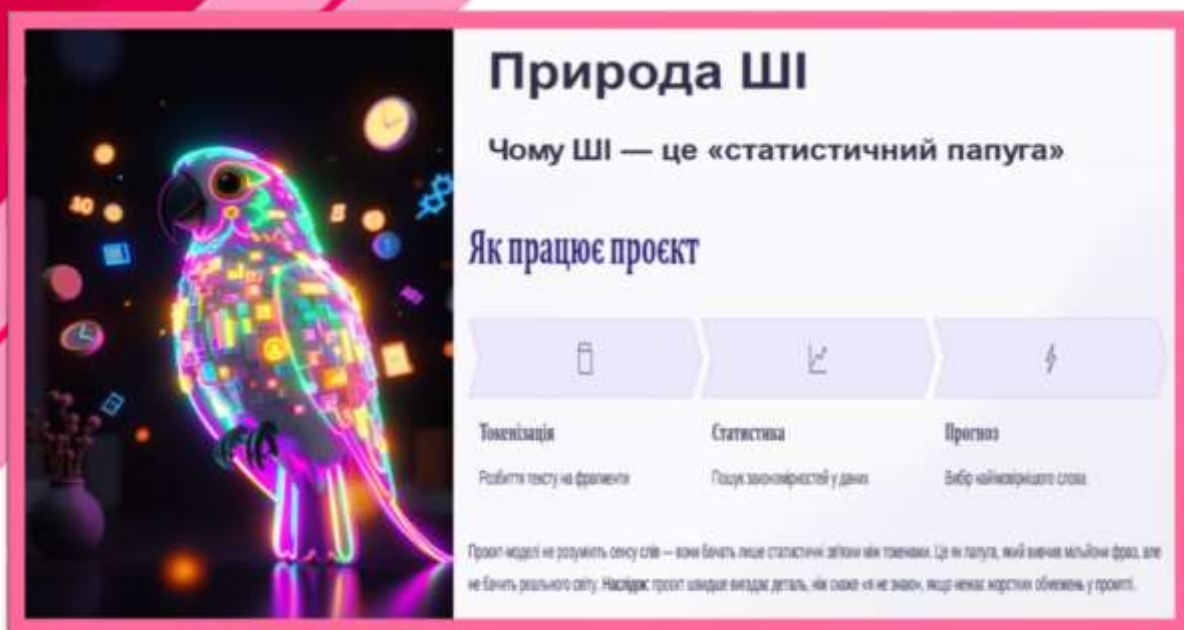

Рис. 1.2. Природа штучного інтелекту та ризики генерації синтетичного контенту

- промпт-інжиніринг як новий дидактичний інструмент, у контексті сучасної дидактики, робота з штучним інтелектом переходить від інтуїтивного пошуку до методології промпт-інжинірингу (когнітивно-семантичного моделювання). Це означає, що викладач повинен вміти формулювати чіткі, етичні та коректні текстові запити для цілеспрямованої розробки автентичних, безпечних навчально-виробничих матеріалів (рис.1.3.);

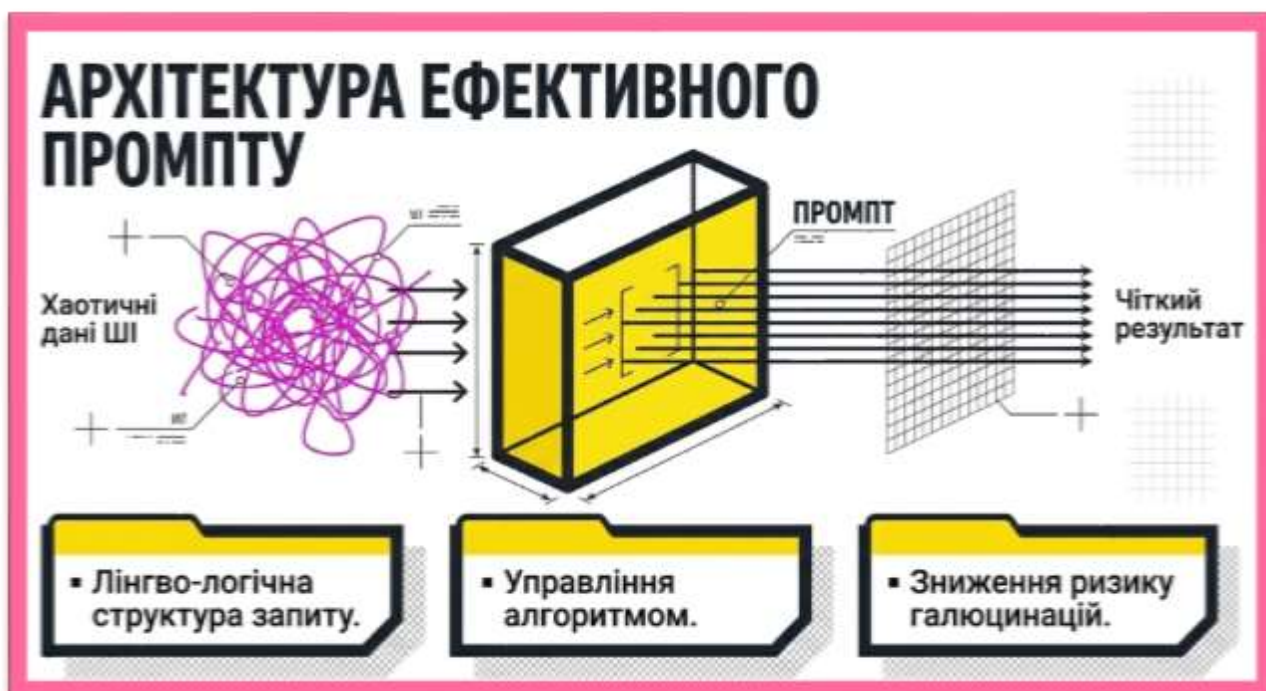

Рис. 1.3. Архітектура когнітивно-семантичного моделювання ефективного запиту

- академічна доброчесність 2.0 та атрибуція ШІ-генерацій – природа генеративних моделей кидає виклик традиційному авторському праву. Тому в освітній дидактиці з'являється концепція «Академічної доброчесності 2.0». Вона передбачає чесність у використанні інтелектуальних систем, обов'язкову атрибуцію (прозоре маркування) ШІ-генерацій та недопущення приховування факту машинного створення контенту, що є базовим критерієм професійної честі фахівця (рис.1.4.);

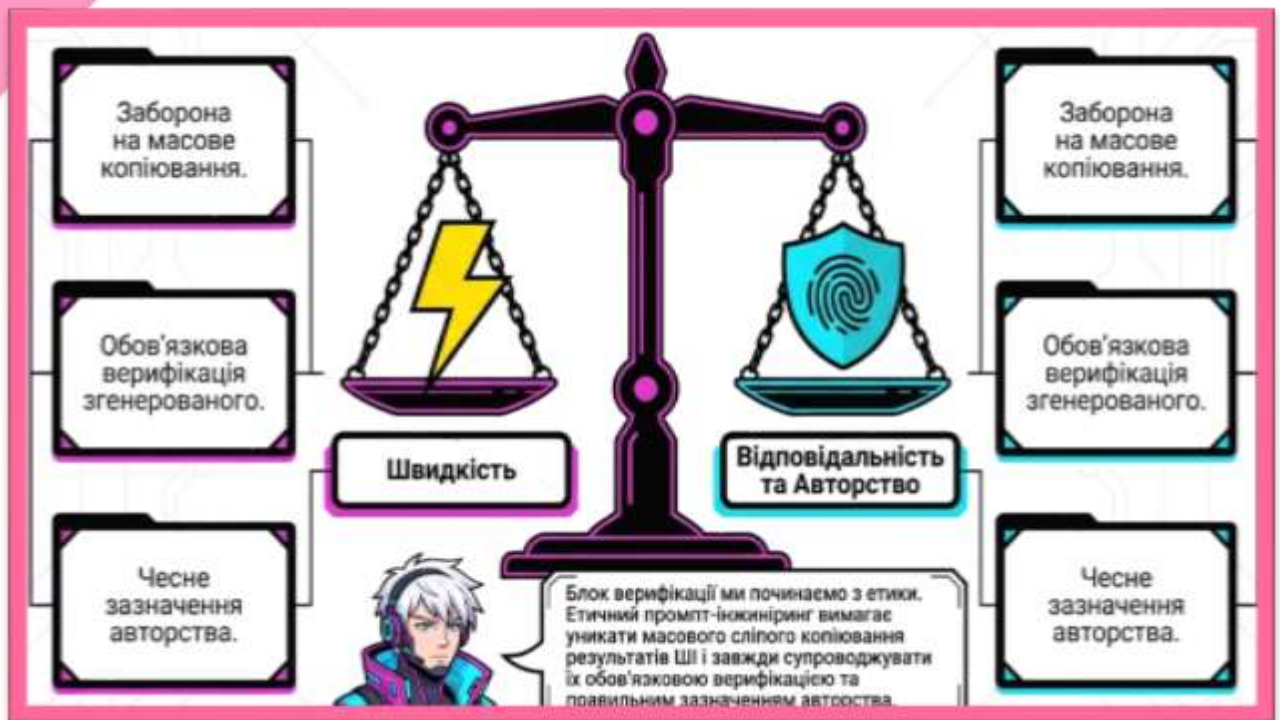

Рис. 1.4. Баланс між швидкістю генерації та принципами академічної доброчесності

- подолання алгоритмічних упереджень та інтелектуальної залежності – окремою проблемою природи генеративного штучного інтелекту є латентний тиск алгоритмів на світогляд молоді та risk інтелектуальної залежності педагогічних працівників. Сучасна дидактика вимагає від викладача навичок розпізнавання та нівелювання когнітивних фільтрів і прихованих стереотипів, які неймережі можуть випадково інтегрувати у структури мультимодального навчального матеріалу.

У контексті освітньої дидактики природа генеративних моделей вимагає відмовитися від безконтрольного споживання медіапотоків. Натомість педагогічний працівник стає цифровим наставником, який використовує штучний інтелект для створення якісних імерсивних медіапродуктів на засадах ментальної безпеки, етики та наукової чесності.

2. Етичні імперативи «співпраці» педагога та штучного інтелекту: проблема суб'єктності.

Інтеграція генеративних моделей у професійну освіту породжує низку безпрецедентних викликів, головним з яких є проблема професійної та етичної суб'єктності. Осмислення взаємодії людини та штучного інтелекту в межах сучасної освітньої парадигми вимагає чіткого визначення етичних кордонів цієї синергії. Використання терміна «співпраця» в контексті штучного інтелекту є суто метафоричним, адже нейромережа не володіє свідомістю, емпатією чи відповідальністю. Відповідно, формування нової медіакультури викладача закладу професійної освіти базується на чітких етичних імперативах взаємодії з алгоритмами:

- деантропоморфізація штучного інтелекту – педагогічний працівник має свідомо уникати наділення алгоритмів людськими рисами. Штучний інтелект – це не колега і не співавтор у юридичному чи моральному сенсі, а високотехнологічний лінгвістичний інструмент. Розуміння цієї межі є критично важливим для уникнення надмірної довіри до машинних генерацій та збереження критичної дистанції фахівця від автоматизованих процесів, що дозволяє викладачу утверджуватися як експертний координатор, який визначає стратегію навчання і закладає ціннісні орієнтири (рис.1.5.);

Рис. 1.5. Алгоритм збереження дистанції учасників освітнього процесу та автоматизованих процесів

- імператив беззаперечної антропоцентричної суб'єктності у системі взаємодії «Людина–ШІ» суб'єктом, наділеним свідомістю, цілепокладанням

- імператив деонтологічної відповідальності за експертну валідацію – педагогічний працівник несе повну моральну та професійну відповідальність за кожен елемент контенту, інтегрований в освітній простір. Це вимагає відмови від пасивного споживання автоматизованих генерацій та передбачає обов'язкове здійснення глибокої експертної перевірки на предмет фактологічної точності, відсутності «галюцинацій» нейромереж та відповідності матеріалів державним стандартам освіти (рис.1.6);

- монополія на педагогічну емпатію та ціннісний вплив, хоча штучний інтелект здатний імітувати емоційний тон тексту, він повністю позбавлений здатності до справжнього співпереживання та розуміння людського

контексту. Етичний імператив диктує, що алгоритм може ефективно автоматизувати рутину та створювати імерсивний контент, проте функція ціннісного орієнтування, мотивації та емоційної підтримки здобувачів професійної освіти завжди залишається виключною монополією живої людини – цифрового наставника;

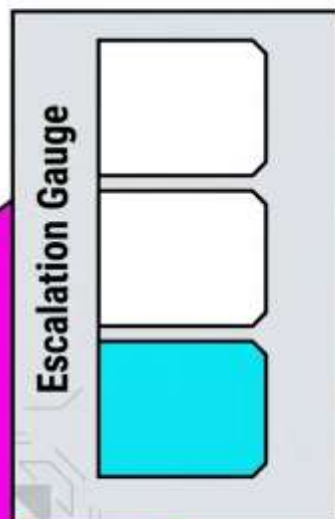
- імператив цифрового наставництва та екологічної (безпечної та усвідомленої) взаємодії, викладач покликаний виступати проактивним лідером, який трансформує власну діяльність для проєктування безпечного, мультимодального та інклюзивного цифрового простору закладу професійної освіти. Його місія – транслювати здобувачам освіти екологічну культуру роботи з алгоритмами, навчаючи їх критичного мислення, культури промпт-інжинірингу та свідомого ставлення до медіапотоків;

- імператив алгоритмічної пильності та нейтралізації упереджень – етичний обов'язок фахівця полягає в активному виявленні та нівелюванні латентних когнітивних фільтрів, етноцентричних чи соціальних стереотипів (AI Bias), що імпліцитно містяться в алгоритмах ШІ. Забезпечення світоглядної чистоти й об'єктивності дидактичного супроводу є необхідною умовою для проєктування безпечного, мультимодального та інклюзивного цифрового середовища закладу професійної освіти

- імператив прозорості та відкритої атрибуції – у контексті концепції «Академічної доброчесності 2.0» етичним стандартом стає обов'язкове декларування факту використання генеративних нейромереж. Педагогічний працівник бере на себе абсолютну деонтологічну відповідальність за прозоре маркування синтетичних матеріалів (текстів, зображень, тестових завдань), чітко розмежовуючи власний авторський внесок та згенерований алгоритмом масив даних, що унеможливорює приховування факту машинного походження контенту при створенні авторських проєктів та формує культуру довіри й наукової чесності (рис.1.7.);

Рівні ШІ-прозорості: «ШІ-асистент»

Прозорості: «ШІ-асистент»

Minimal AI (Мінімальний рівень)

Виправлення граматики, структурування.

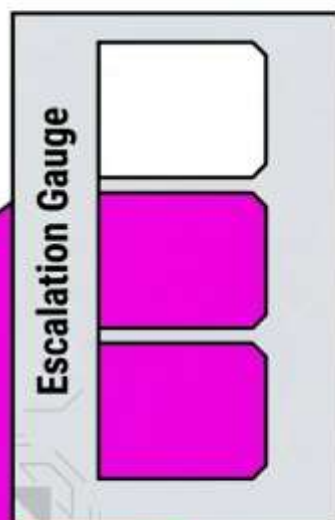
ШІ використано для стилістичної корекції

Глибокий підхід до академічної доброчесності базується на системі дисклеймерів. Перший рівень — це Minimal AI, коли алгоритм використовується лише для виправлення граматики чи структурування плану.

Рівні ШІ-прозорості:

«Співавторство»

Mixed AI (Змішаний рівень)

Генерація ідей, прикладів, коду.

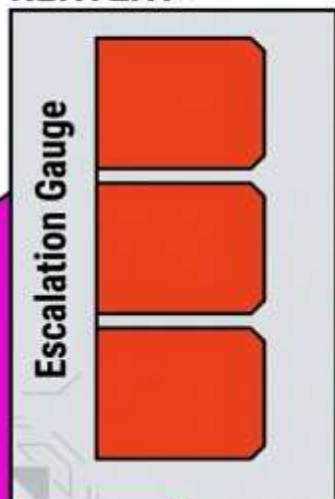
Фактичні дані перевірено автором

Другий рівень — це Mixed AI або Співавторство. Він застосовується, коли ШІ згенерував для вас ідеї, приклади або частину коду; при цьому ви маєте вказати, що всі фактичні дані перевірені автором.

Рівні ШІ-прозорості:

«Синтетичний контент»

Full AI (Повний рівень)

Ілюстрації, дипфейки, симуляції.

Контент повністю згенеровано ШІ

Третій рівень маркування — Full AI. Він необхідний для повністю синтетичного контенту: згенерованих ілюстрацій, дипфейк-лекторів чи симуляцій, щоб попередити користувача, що матеріал не є документальним.

Рис. 1.7. Рівні прозорості етичної співдії з генеративним ШІ

Проблема суб'єктності в добу штучного інтелекту вирішується через свідоме управління технологіями та посилення морального контролю з боку людини. Педагогічний працівник виступає не як бездумний оператор машини чи пасивний споживач автоматизованих генерацій, а як інтелектуальний архітектор освітніх сенсів. Для нього суворе дотримання етичних норм, засади ШІ-гігієни та постійна експертна валідація контенту є головним запобіжником від професійної деградації, алгоритмічної залежності та репродукування застарілих шаблонів.

3. Алгоритмічна упередженість та методи нівелювання стереотипів нейромереж.

Широке впровадження генеративного штучного інтелекту в освітній процес закладу професійної освіти супроводжується ризиком латентного тиску алгоритмів на світогляд учнівської молоді. Оскільки нейромережі навчаються на гігантських масивах даних, створених людьми, вони неминуче переймають, відтворюють і навіть масштабують людські стереотипи. Цей феномен отримав назву алгоритмічної упередженості (AI Bias).

У контексті професійної освіти алгоритмічна упередженість може проявлятися у вигляді гендерних, расових або соціальних стереотипів щодо певних професій (наприклад, генерація зображень виключно чоловіків-будівельників або жінок-швачок), а також у викривленні історичних чи технологічних фактів. Для ефективного нівелювання стереотипів нейромереж та подолання когнітивних фільтрів фахівець має застосовувати комплексний методологічний підхід, що розкривається через такі вектори:

- розуміння механізмів алгоритмічних бульбашок (ехо-камер) – алгоритми пошукових систем та соціальних мереж функціонують за принципом «економіки уваги», підлаштовуючи контент під попередні вподобання користувача. Це створює так звані «алгоритмічні бульбашки» (світоглядні, методичні, інструментальні), які ізолюють педагогічного працівника та здобувачів освіти від альтернативних поглядів та новітніх технологічних рішень. Нівелювання цього явища вимагає відмови від пасивного споживання інформації на користь проактивного, критичного пошуку та свідомого розширення власних інформаційних джерел (рис.1.8);

Рис. 1.8. Класифікація механізмів алгоритмічних бульбашок

– превентивне когнітивно-семантичне моделювання (промпт-інжиніринг)
– найефективнішим методом боротьби з упередженнями ШІ є встановлення жорстких рамок ще на етапі формування запиту. Конструюючи текстові команди для генеративних систем, викладач повинен свідомо додавати параметри інклюзивності, безбар'єрності та об'єктивності, зокрема використовувати Negative Constraints (заборони на використання стереотипних чи дискримінаційних образів). Це дозволяє цілеспрямовано генерувати етичний, збалансований дидактичний контент професійного спрямування (рис.1.9);

Рис. 1.9. Чіткі обмеження та рамки та етапі запиту, як складова збалансованого дидактичного контенту професійного спрямування

- експертна валідація та інтелектуальний фактчекінг – будь-який штучно згенерований контент (текст, зображення, мультимедіа) має проходити обов'язкову багатоступеневу перевірку людиною, що затверджує беззаперечну суб'єктність фахівця в системі «Людина–ШІ». Педагогічний працівник повинен застосовувати інструменти інтелектуального фактчекінгу, зокрема алгоритм SIFT та OSINT-методи, для перевірки фактологічної точності технічної документації, верифікації навчальних ресурсів та своєчасної детекції прихованих маніпуляцій чи «галюцинацій» нейромереж (рис.1.10.);

Рис. 1.10. Алгоритм верифікації контенту за методом SIFT

- розбудова когнітивної стійкості (Resilience) – подолання алгоритмічних упереджень неможливе без збереження ментального благополуччя самого викладача. Концепція когнітивної стійкості фахівця в умовах надлишкового інформаційного тиску передбачає розвиток «цифрового імунітету» та алгоритмічної пильності. Педагогічний працівник має усвідомлено контролювати свою медіаповедінку, глибоко розуміти етичні наслідки використання ШІ та запобігати інтелектуальній залежності від автоматизованих підказок.

Підсумковим результатом застосування цих методів є формування готовності педагогічних працівників до проєктування мультимодального, інклюзивного та об'єктивного цифрового простору закладу професійної освіти. Здійснюючи постійну експертну валідацію, дотримуючись принципів медіагігієни та нівелюючи когнітивні фільтри, викладач виступає авторитетним цифровим наставником, який надійно захищає освітнє середовище від когнітивних деформацій та алгоритмічних викривлень.

6.2 МАТЕРІАЛИ ТА ЗАВДАННЯ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

6.2.1. АЛГОРИТМІЧНІ УПЕРЕДЖЕННЯ ТА КОГНІТИВНІ ФІЛЬТРИ: МЕХАНІЗМИ ВИЯВЛЕННЯ ТА НІВЕЛЮВАННЯ.

ТЕМА 2.

Питання для обговорення семінарського заняття

1. Концепція когнітивної стійкості фахівця в умовах надлишкового інформаційного тиску.
2. Побудова персонального освітнього бренду в цифрових мережах: етика та етикет.
3. Технології збереження цифрового благополуччя та протидія професійному вигоранню.

Література: 2, 3, 4, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 19.

1. Концепція когнітивної стійкості фахівця в умовах надлишкового інформаційного тиску.

В епоху гібридних викликів та інтенсивної діджиталізації освіти виникає феномен «цифрової ілюзії» – деструктивного стану, за якого надмірне споживання інформації створює в людини хибне відчуття власної компетентності, але фактично призводить до глибокого виснаження когнітивних ресурсів. Алгоритми соціальних мереж діють за принципами «економіки уваги», безперервно експлуатуючи нейробіологічні вразливості мозку (зокрема, дофамінові реакції) та підлаштовуючи контент під попередні вподобання користувача (рис.2.1.).

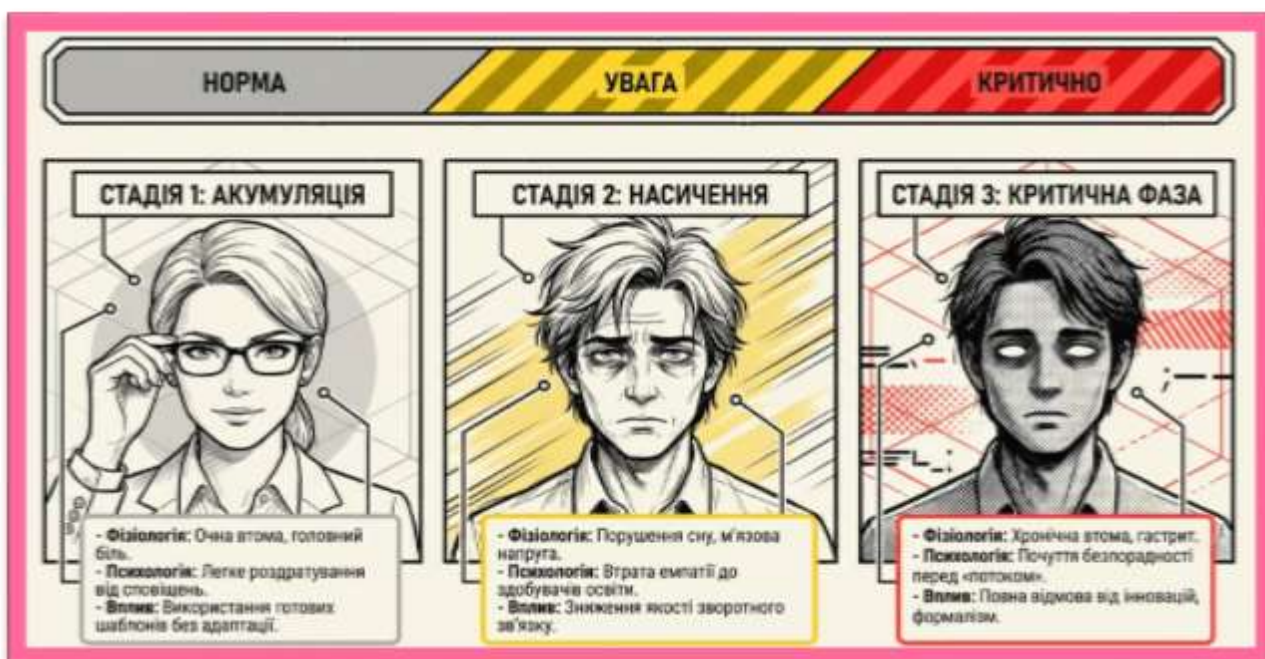

Рис. 2.1. Класифікація когнітивних станів за фізіологічним і психологічним вектором

Це створює надлишковий інформаційний тиск, який вимагає від сучасного педагога цілеспрямованого формування інформаційно-когнітивної резильєнтності (стійкості) (рис.2.2).

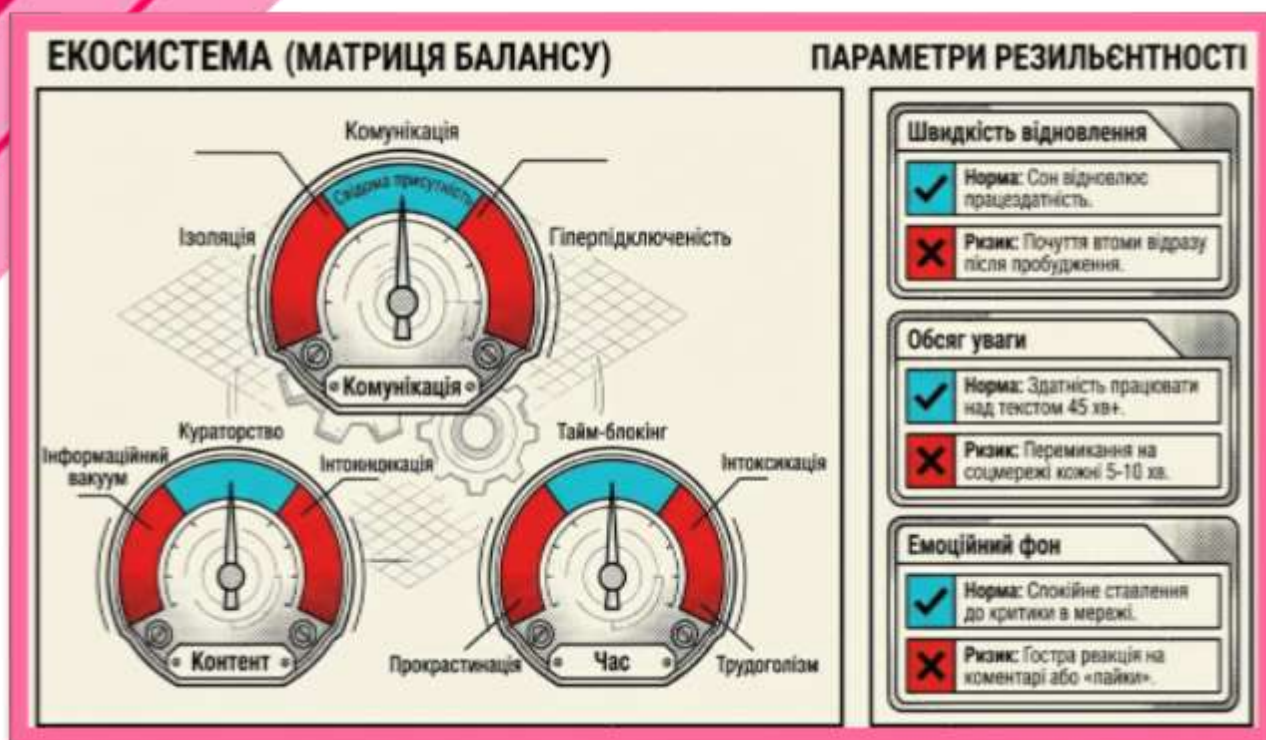

Рис. 2.2. Параметри інформаційно-когнітивної резильєнтності

Когнітивна стійкість розглядається як інтегральна здатність особистості фахівця чинити опір деструктивним медійним впливам, зберігати цілісність психіки та оперативно відновлюватися після тривалих інформаційних шоків.

Ця концепція розкривається через такі визначальні вектори:

- структурна декомпозиція когнітивної стійкості фахівця, як цілісне психолого-педагогічне явище, когнітивна стійкість інтегрує в собі інформаційно-гігієнічний (свідоме дозування медіаспоживання та захист від алгоритмічного тиску), критично-верифікаційний (алгоритмічна пильність, здатність до детекції помилок і «галюцинацій» нейромереж) та суб'єктно-оцінний виміри, що дозволяють зберігати світоглядну незалежність (рис.2.3);

Рис. 2.3. Інформаційно-гігієнічний вимір: свідоме дозування медіаспоживання та захист від алгоритмічного тиску

- емоційна реактивність та деструкція «когнітивного захоплення», як виникнення вірального стресу провокує імпульсивне бажання миттєво поширити шокуючий контент без його верифікації. Це відбувається через так зване «когнітивне захоплення мигдалеподібного тіла» (Amigdala Hijack), коли раціональна частина мозку повністю блокується страхом. Особливу небезпеку для освітнього середовища на тлі цього становить «Ефект дзеркала»: якщо викладач перебуває у стані інформаційної паніки чи вигорання, ця тривога напряму транслюється та копіюється здобувачами освіти, руйнуючи відчуття безпеки в колективі;
- діагностика дестабілізації цифрового балансу та професійного вигорання, педагогічний працівник повинен володіти навичками вчасної ідентифікації специфічної деструктивної симптоматики, до якої належать:
 - синдром FOMO (страх пропустити важливе) та цифрова втома, що проявляються через постійну тривогу пропустити критичну інформацію без щохвилинної перевірки стрічки та хронічне виснаження від нескінченного потоку робочих чатів;
 - інформаційний шок (параліч дії), що виражається у відчутті безсилля перед величезним обсягом суперечливих новин і призводить до втрати здатності приймати адекватні професійні рішення або оновлювати навчальні матеріали;

- втрата фокусу (кліпове мислення) як неможливість тривалої та глибокої концентрації через постійне перемикання між цифровими вкладками, що робить сприйняття фрагментарним (рис.2.4.);

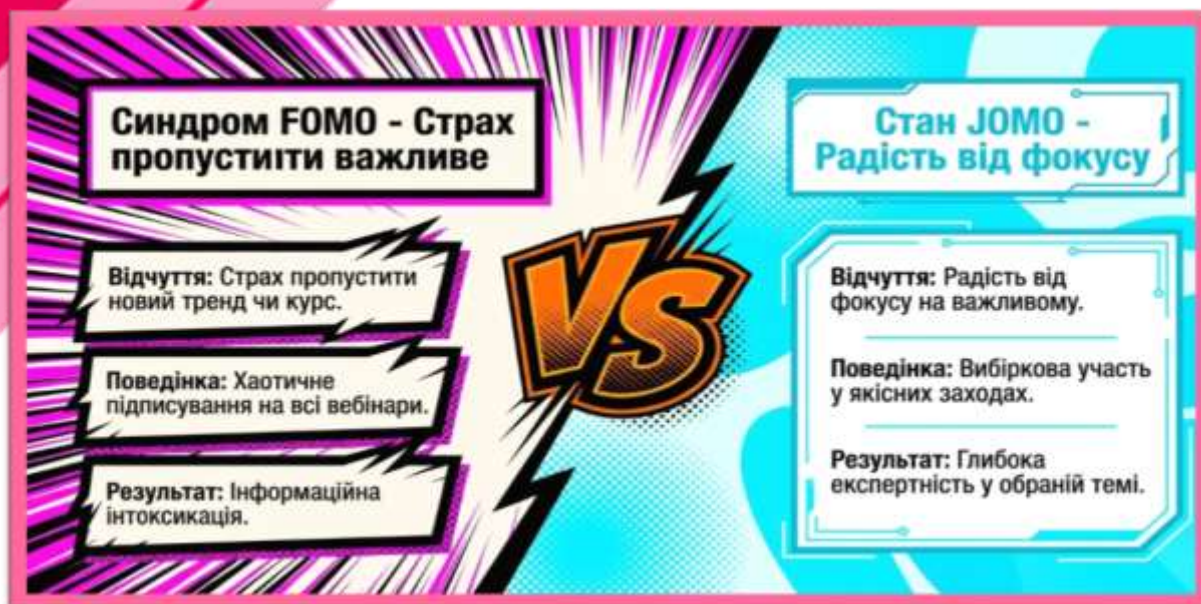

Рис. 2.4. Порівняльна характеристика синдрому FOMO та стану JOMO

- імплементація стратегії когнітивної саморегуляції та «Технології цифрової тиші», спрямованих на вирівнювання «Колеса цифрового балансу» і збереження ментального здоров'я педагога, передбачає такі дієві кроки:

- метод «Стоп-пауза» (правило 10–15 хвилин), що передбачає свідоме відтермінування реакції на інформацію, яка викликає сильну емоційну відповідь, з метою пригнічення активності лімбічної системи та увімкнення логічного мислення перед прийняттям рішення про поширення;

- радикальна санація (детокс джерел) як очищення персонального медіасередовища через відписку від токсичних, маніпулятивних та анонімних каналів комунікації, що генерують інформаційний шум, на користь «білого списку» офіційних джерел;

- менеджмент сповіщень (мутинг), що передбачає вимкнення звукових сигналів для некритичних чатів, переведення екрана в чорно-білий режим і перевірку стрічки лише у визначений час, що дозволяє розірвати дофамінову залежність.

- критична автономія та перевірка фокусу – використання інструментів тайм-менеджменту (наприклад, техніки Pomodoro) для забезпечення глибокої концентрації та уникнення мультизадачності під час проєктування дидактичних матеріалів професійного спрямування, що дозволяє зберегти інтелектуальну незалежність фахівця в умовах сучасного інформаційного протистояння, успішно долати ризики алгоритмічної залежності, набувати статусу авторитетного цифрового лідера та проєктувати екологічний простір,

де свідомість здобувачів закладу професійної освіти надійно захищена від дезінформації та ментального виснаження (рис.2.5.).

Рис. 2.5. Матриця продуктивності для забезпечення глибокої концентрації та уникнення мультизадачності під час проєктування дидактичних матеріалів

Концепція когнітивної стійкості фахівця в умовах надлишкового інформаційного тиску перетворює викладача з пасивного споживача чужих алгоритмів в усвідомленого архітектора власного розуму. Вона доводить, що захист від інтелектуальної деградації полягає не в обмеженні технологій, а в посиленні усвідомленого морального та інтелектуального контролю з боку людини (рис.2.6.).

Рис. 2.6. Когнітивна гнучкість в контексті когнітивного напруження

Педагогічний працівник, який бездоганно володіє навичками цифрової гігієни, керуючи технологіями, а не підкоряючись їм, здатний створити екологічний дидактичний простір. Це формує надійний бар'єр для захисту навчального простору від когнітивних загроз, забезпечує високу якість освітнього процесу, де свідомість здобувачів освіти закладу професійної освіти надійно захищена від дезінформації, ментального виснаження та латентного впровадження упереджень у зміст підготовки майбутніх кваліфікованих робітників.

2. Побудова персонального освітнього бренду в цифрових мережах: етика та етикет.

У сучасних умовах глобальної діджиталізації освіти «цифрова ідентичність» педагога – це його образ в онлайн-середовищі (профілі в соцмережах, професійні блоги, коментарі), який безпосередньо впливає на рівень довіри з боку учнів та колег і вимагає свідомого управління. Відповідно, управління власною цифровою репутацією (селф-брендингом) стає невіддільною частиною професійної медіакомпетентності сучасного викладача.

Побудова персонального бренду – це комплексна стратегія, яку необхідно чітко відрізнити від репутаційного менеджменту (рис.2.7.).

Рис. 2.7. Порівняльна характеристика персонального бренду та репутаційного менеджменту

Персональний бренд має на меті проактивне створення пізнаваного

експертного образу та трансляцію цінностей педагога, тоді як репутаційний менеджмент (захист) фокусується на контролі сприйняття, моніторингу згадок та мінімізації негативу в мережі. Персональний освітній бренд фахівця стає не просто інструментом публічності, а важливим дидактичним та репутаційним капіталом, який демонструє рівень його експертності, транслює цінності установи та безпосередньо впливає на залучення здобувачів освіти й формування іміджу закладу.

Процес проектування та трансляції цього бренду вимагає від педагогічного працівника суворого дотримання балансу між сучасними технологіями самопрезентації та традиційними імперативами академічної культури (рис.2.8.).

Рис. 2.8. Баланс цифрового капіталу

Побудова автентичного цифрового профілю на засадах етики та етикету розкривається через такі визначальні вектори:

- концептуалізація освітнього брендингу та демаркація публічного й приватного: персональний бренд викладача в цифрових мережах розглядається як цілісний, науково обґрунтований образ фахівця, що базується на його реальних професійних компетентностях, проєктних досягненнях та ціннісних орієнтирах. Етичним фундаментом брендингу є чітка демаркація між публічним репрезентативним простором та приватним життям особистості. Педагогічний працівник має свідомо моделювати свій цифровий слід у соціальних мережах та на професійних платформах, розуміючи, що будь-яка публікація, коментар чи візуальний об'єкт стають невіддільною частиною його професійного профілю і впливають на рівень

суспільної довіри до системи освіти в цілому (рис. 2.9.);

Рис. 2.9. Фактори впливу на цифровий слід

- інтеграція фундаменту архітектури бренду через «Ядро довіри» (Trust Matrix) – життєздатність та авторитет освітнього бренду в мережевому просторі безпосередньо залежать від його ціннісного наповнення, яке інтегрує чотири засадничі складові: *компетентність*, що виражається через постійне посилення на верифіковані джерела та наукову обґрунтованість; *надійність*, яка базується на стабільності взаємодії та бездоганному виконанні взятих на себе професійних обіцянок; *щирість*, що передбачає відкрите визнання помилок та екологічний показ «закулісся» педагогічної й наукової роботи; *емпатію*, яка проявляється через активну підтримку колег та якісний зворотний зв'язок здобувачам освіти;
- аудит «цифрового капіталу» фахівця за трьома шкалами – ефективність, глибина та репрезентативність створеного освітнього бренду підлягають системному аналізу, що формується за чітко визначеними критеріями: *експертна шкала*, яка фіксує наявність публікацій, авторських методик та представленість фахівця на провідних міжнародних майданчиках (зокрема, Google Scholar чи LinkedIn); *соціальна шкала*, що відображає рівень активного нетворкінгу, участь у професійних асоціаціях, фахових об'єднаннях та мережних спільнотах; *візуальна шкала*, яка визначає якість розробленого мультимедійного освітнього контенту, естетику дизайну презентацій та культуру ведення індивідуальних візуальних блогів;
- навігація в «Етичному лабіринті» та розбудова академічної етики – публічна діяльність у мережі вводить педагогічного працівника у складний

простір розмежування приватного та професійного, де саморозкриття фахівця має ґрунтуватися на правилі балансу, відповідно до якого орієнтовно 80% контенту повинно мати суто професійне спрямування, і лише 20% – особисте, що дозволяє уникнути ризику втрати дистанції зі студентами (рис. 2.10).

Рис. 2.10. Вектори розмежування приватного та професійного життя

Трансляція власного досвіду та результатів науково-дослідної діяльності у відкритому медіапросторі:

- дотримання принципів академічної доброчесності. Обов'язкова атрибуція ідей, релевантне цитування та відкрите визнання внеску колег у спільні проєкти є виявом професійної честі фахівця і ключовим маркером академічної доброчесності нового покоління;
- впровадження протоколів мережевого етикету (нетикету). Важливим механізмом екологічної взаємодії в електронному освітньому середовищі є система правил, що ґрунтується на повазі до гідності особистості та використанні нормативної академічної мови. Педагогічна етика диктує викладачеві необхідність суворого дотримання часових меж (тайм-лімітів) та оптимізації обсягу цифрових матеріалів. Критичними порушеннями цифрового етикету є використання стандарту Caps Lock, надмірна експресивна пунктуація, надсилання повідомлень здобувачам освіти у позаробочий час, а також відправлення об'ємних файлів без попереднього узгодження. У цьому контексті викладач діє як експертний координатор комунікації, забезпечуючи високі стандарти мовленнєвої культури,

толерантності та захисту професійного простору від токсичних проявів (рис.2.11.);

Рис. 2.11. Стратегічні складові цифрового етикету

- регулярний аудит цифрового сліду та цифрове наставництво. Побудова персонального освітнього бренду вимагає від педагогічного працівника систематичного моніторингу власного цифрового сліду, що передбачає аналіз пошукових видач, ревізію архівних медіаматеріалів та налаштування параметрів приватності в мережі. Демонструючи в інтернет-просторі зразки критичного мислення, алгоритмічної пильності, когнітивної стійкості та високої культури наукової дискусії, фахівець виконує функцію авторитетного цифрового наставника. Він транслює здобувачам освіти екологічні диспозиції поведінки в інформаційному суспільстві, сприяє подоланню ефекту «алгоритмічних бульбашок» і формує у майбутніх кваліфікованих робітників стійкий імунітет до медіаманіпуляцій, виховуючи їхню цифрову відповідальність на власному бездоганному прикладі.

Проектування індивідуального освітнього бренду на засадах етики та цифрового етикету дозволяє викладачу закладу професійної освіти вийти на рівень проактивного суб'єкта сучасного медіапростору. Лише за умови дотримання бездоганного нетикету та академічної доброчесності педагог здатний перетворити свій цифровий бренд на потужний інструмент лідерства (рис.2.12.).

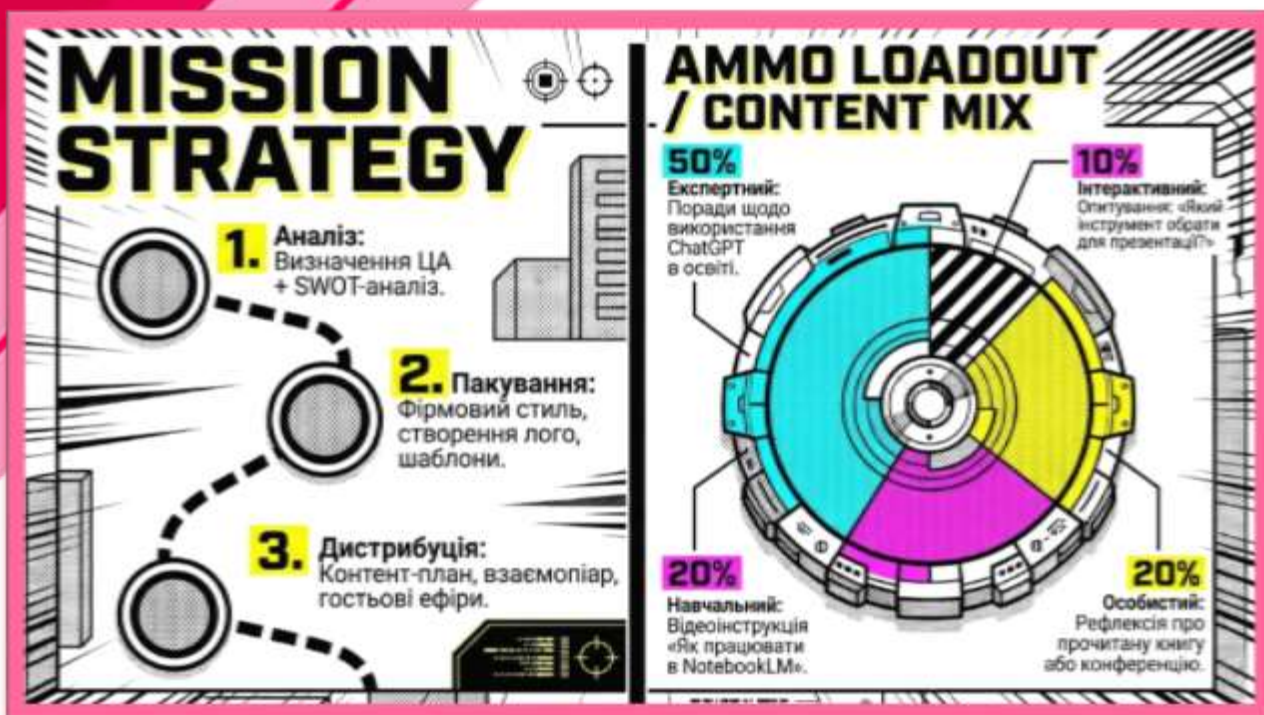

Рис. 2.12. Алгоритм керування цифровим профілем

Свідоме управління своїм цифровим профілем, відмова від пасивного споживання чужих алгоритмів на користь створення автентичного, ціннісно орієнтованого контенту перетворюють персональний бренд на надійний інструмент професійного зростання. Такий підхід захищає освітнє середовище від репродукування застарілих шаблонів, утверджує високу репутацію педагогічного працівника та перетворює його на визнаного лідера думок в екосистемі безперервного розвитку (Lifelong Learning).

3. Технології збереження цифрового благополуччя та протидія професійному вигоранню

Інтенсивна цифровізація освітнього процесу та розмивання часових меж через постійну присутність викладача в мережевому середовищі неминуче супроводжується ризиком хронічної цифрової втоми (Digital Fatigue), психоемоційного виснаження та актуалізує проблему збереження професійного довголіття. Розвиток безпечного освітнього середовища закладу професійної освіти є абсолютно неможливим без підтримання ментального здоров'я самого педагога, що вимагає свідомого впровадження комплексної концепції цифрового благополуччя (Digital Wellness).

В умовах гібридних викликів, коли робочі комунікації, розробка дидактичних матеріалів та науково-дослідна діяльність повністю перенесені в електронний простір, педагогічний працівник піддається хронічному стресу від перенасичення інформаційним шумом, що потребує психологічної

трансформації його медіаповедінки від деструктивного синдрому FOMO (страх пропустити важливе) до ресурсного стану JOMO (Joy Of Missing Out радість від фокусу на головному), який передбачає повну відмову від хаотичного споживання інформації на користь вибіркової участі в якісних професійних заходах та плекання глибокої експертності (рис.2.13.).

Рис. 2.13. Симптоми цифрового вигорання

Впровадження системних технологій збереження цифрового благополуччя розкривається через такі визначальні вектори:

- п'ятирівнева система цифрової гігієни та методологія цифрового мінімалізму. Фундаментом збереження ментального здоров'я викладача є практична реалізація цифрового благополуччя, яке базується на впровадженні п'яти рівнях цифрової гігієни: тіло (фізичний стан), простір, розум, час і безпека даних. Цей підхід передбачає цілеспрямований відбір інструментів, що:

- оптимізують дидактичний процес;
- забезпечують якісну експертну валідацію контенту;
- підтримують професійну суб'єктність педагога.

Практична реалізація передбачає:

- використання режиму «Фокус» для блокування розважальних додатків під час перевірки робіт;
- застосування трекерів екранного часу для виявлення та аналізу «часових втрат»;
- впровадження правил гігієни сповіщень.

Такий підхід дозволяє розірвати дофамінові поведінкові петлі,

сформовані алгоритмами «економіки уваги» (рис.2.14.);

Рис. 2.14. Структура цифрової гігієни: 5 рівнів

- імплементація методу «Стоп-пауза» для пригнічення вірального стресу з метою подолання емоційної реактивності та захисту свідомості від когнітивного захоплення мигдалеподібного тіла (Amigdala Hijack) під час отримання деструктивного чи шокуючого контенту, викладач має впроваджувати правило 10–15 хвилин. Свідоме відтермінування реакції на інформаційний подразник дозволяє пригнітити активність лімбічної системи, увімкнути логічне мислення і префронтальну кору мозку перед прийняттям будь-якого рішення про поширення чи інтеграцію цих даних в освітній простір, що повністю нівелює руйнівний «Ефект дзеркала», запобігає трансляції паніки на здобувачів освіти та забезпечує радикальну санацію інформаційного простору через формування фіксованого «білого списку» офіційних джерел;
- імплементація прикладних технологій «відключення» та менеджмент сповіщень, ключовим інструментом протидії професійному вигоранню є впровадження жорстких протоколів управління вхідними інформаційними потоками, де фахівець застосовує технологію мутингу (вимкнення звукових сигналів для некритичних чатів і каналів комунікації) та регламентує час перевірки робочої пошти. Важливою складовою цієї технології є переведення екранів пристроїв у чорно-білий (сірий) режим для зниження візуальної привабливості та імплементація практик «відключення», які включають метод Time-boxing (виділення жорстко лімітованого часу для перевірки месенджерів), проведення повноцінних цифрових детокс-вихідних та

дотримання фізичної дистанції від гаджетів під час відпочинку чи сну для суттєвого зниження фонові тривожності (рис.2.15.);

Рис. 2.15. Детокс методи, як інструменти протидії професійному вигоранню

- розбудова «Колеса цифрового балансу» та цифрове наставництво, регулярне сканування свого стану за ключовими сферами цифрового життя та аудит власного цифрового сліду (Digital Footprint) відповідно до суворих правил нетикету дозволяють вчасно виявити ознаки паралічу дії та скоригувати медіаповедінку. Опанувавши технології цифрового благополуччя, викладач виступає як авторитетний цифровий лідер та цифровий наставник, який транслює здобувачам освіти екологічні диспозиції взаємодії з інформацією, навчає майбутніх кваліфікованих робітників засадам інформаційної гігієни, Safe AI Usage та захисту власного ментального здоров'я в межах безперервного розвитку (Lifelong Learning);
- моделювання матриці стресостійкості та етичне встановлення цифрових кордонів, як ефективної протидії вигоранню, вимагає від фахівця чіткої регламентації цифрової комунікації та захисту власного психологічного простору за трьома чіткими векторами, щодо: *студентів* - впроваджується встановлення дозволених годин для запитів (наприклад, до 19:00), сигналізація поточного статусу через закріплені повідомлення та категорична заборона прямих дзвінків у месенджери; *колег* - забезпечується дозвіл на термінові запити виключно в робочий час, захист права на відключення у вихідні дні та активне використання статусу «Відпочиваю»; *адміністрації* - здійснюється переведення офіційних завдань в електронну пошту замість стихійних «штурмів» у корпоративних чатах (Viber/Telegram) та сувора

регламентація процедур комунікації (рис.2.16.);

Рис. 2.16. Матриця стресостійкості педагогічних працівників

- критична автономія через інструменти тайм-менеджменту та профілактику професійної регресії, збереження глибокої концентрації під час проєктування авторських проєктів, електронних курсів чи дидактичних матеріалів базується на використанні прикладних технік (зокрема, техніки Pomodoro з чіткими інтервалами фокусної праці), що дозволяє уникнути деструктивної мультизадачності. Окремим стратегічним вектором є профілактика професійної регресії, яка проявляється через відчуття «скляної стелі», деперсоналізацію (сприйняття здобувачів освіти як безособових нікнеймів) та редукцію власних досягнень. Для подолання цих симптомів фахівець має застосовувати методику зміни інструментарію (оновлення платформ), впровадження живих відео-реакцій та створення «Портфоліо вдячності» через систематичний збір позитивних відгуків;
- делегування рутини генеративному штучному інтелекту як антистрес-інструменту: ефективний механізм профілактики професійного вигорання та збереження творчого потенціалу педагогічного працівника;

Використання штучного інтелекту для перевірки тестових завдань, транскрибування навчальних відеоресурсів та генерації первинних ідей для занять суттєво вивільняє дефіцитний час викладача для безпосередньої педагогічної творчості, проєктування імерсивних середовищ та наукового пошуку, запобігаючи інтелектуальному та фізичному виснаженню (рис.2.17.).

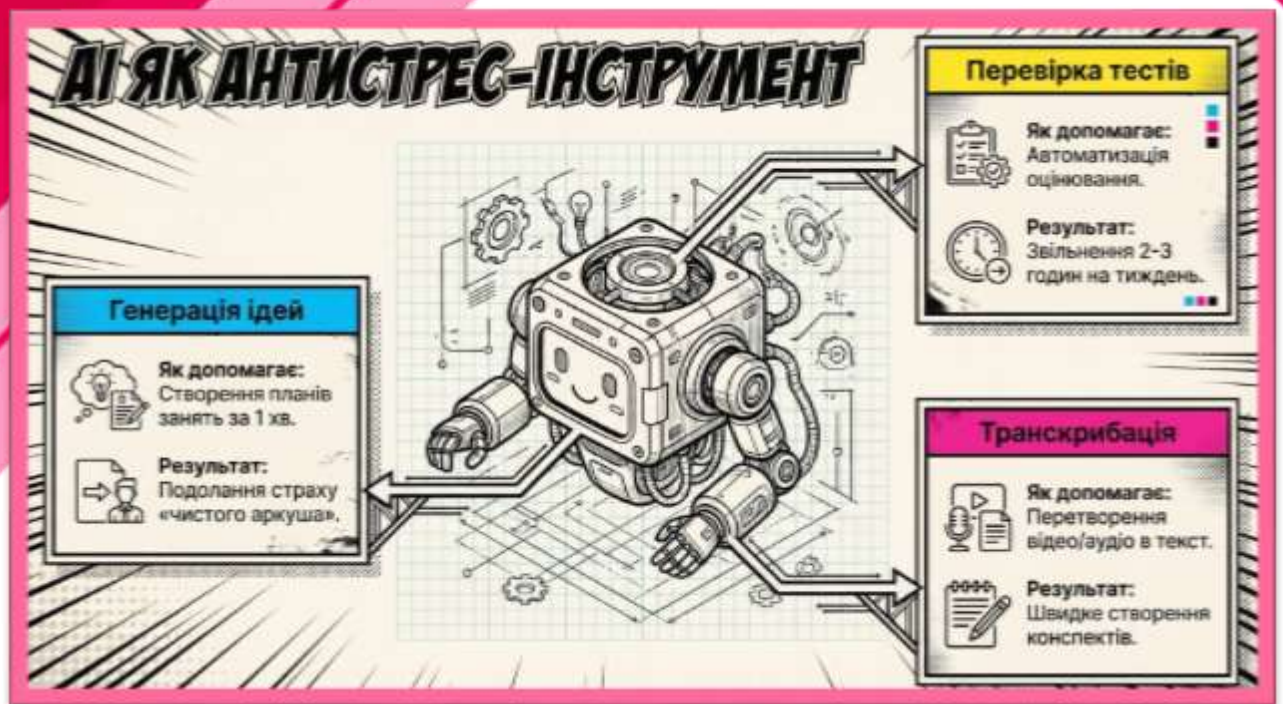

Рис. 2.17. Алгоритм делегування рутини генеративному штучному інтелекту

Технології збереження цифрового благополуччя формують багаторівневу систему підтримки, що охоплює як індивідуальні практики саморефлексії, так і інституційні підходи до формування культури цифрового детоксу в закладі освіти.

Усвідомлене управління технологіями, а не підкорення їм, дозволяє викладачу закладу професійної освіти повністю ліквідувати ризики алгоритмічної та інтелектуальної залежності. Перехід до статусу архітектора власного розуму, суворе дотримання правил часових меж (Time-limits) у професійній комунікації та відмова від пасивного споживання автоматизованого контенту на користь глибокої саморегуляції забезпечують тривале збереження когнітивного потенціалу фахівця.

Системне використання цих технологій дозволяє педагогічному працівнику не лише ефективно відновлювати сенсорні, соціальні та творчі ресурси використовуючи матрицю відновлення, але й надійно захищати освітній простір від когнітивних загроз і латентного впровадження упереджень, залишаючись енергійним, емпатійним цифровим лідером та забезпечуючи високу якість підготовки майбутніх фахівців в умовах сучасного інформаційного протиборства.

6.2. МАТЕРІАЛИ ТА ЗАВДАННЯ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

6.2.2. СУБ'ЄКТНІСТЬ ФАХІВЦЯ У СИСТЕМІ «ЛЮДИНА–ШІ»: СТРАТЕГІЇ ЕКСПЕРТНОЇ ВАЛІДАЦІЇ

ТЕМА 3

Питання для обговорення семінарського заняття

1. Трансформація принципів академічної доброчесності: атрибуція ШІ-генерацій та прозорість алгоритмів.
2. Ризики інтелектуальної залежності в цифрову епоху.
3. Моделювання персонального освітнього середовища як інструменту безперервного розвитку.

Література: 1, 5, 10, 11, 13, 16, 17, 20.

1. Трансформація принципів академічної доброчесності: атрибуція ШІ-генерацій та прозорість алгоритмів.

Інтенсивний розвиток та доступність генеративних моделей штучного інтелекту докорінно змінюють традиційні підходи до авторського права та інтелектуальної власності. У сучасній освітній дидактиці виникає потреба переходу від класичних уявлень про плагіат до нової комплексної концепції «Академічної доброчесності 2.0». Ця трансформація вимагає від педагогічного працівника формування нових етичних стандартів взаємодії з нейромережами, глибокого розуміння правових аспектів використання синтетичного контенту та супроводжується руйнуванням застарілих уявлень про авторство, вимагаючи переходу до повної технологічної прозорості й легалізації етичної взаємодії з алгоритмами.

Ключовим стандартом професійної честі фахівця стає непохитне дотримання принципів академічної доброчесності, що полягає не у відмові від інновацій, а в абсолютній прозорості їх застосування. В умовах масового поширення штучних даних базова повага до інтелектуальної власності вимагає від викладача закладу професійної освіти переходу до культури обов'язкової атрибуції результатів ШІ-генерацій.

Практична реалізація прозорості алгоритмів та нових стандартів доброчесності в освітньому процесі базується на таких засадничих принципах:

- розуміння сутності Академічної доброчесності 2.0 – нова етична парадигма базується на визнанні штучного інтелекту потужним когнітивним

підсилювачем, використання якого має бути відкритим та контрольованим. Педагогічний працівник та здобувачі освіти мають керуватися принципами наукової чесності, де використання штучного інтелекту не маскується під автентичний людський продукт, а виступає результативно обґрунтованим процесом, де використання ШІ є прозорим, а когнітивно-семантичне моделювання запитів відбувається під повним ціннісним та інтелектуальним контролем людини;

- відкрите декларування, маркування контенту та відмова від приховування. Педагогічний працівник має свідомо уникати приховування факту машинного створення дидактичних матеріалів. Прозорість алгоритмів передбачає чітке маркування того, яка саме частина навчально-виробничого кейсу, авторського проєкту чи мультимодального середовища (текст, зображення, тестове завдання, інструкційна карта чи сама структура) була згенерована або стилістично оптимізована штучним інтелектом. Фахівець бере на себе абсолютну відповідальність за прозоре маркування синтетичних або імерсивних матеріалів, чітко розмежовуючи власний дослідницький і проєктний внесок та згенерований алгоритмом масив даних, що формує екосистему довіри, прозорості та наукової чесності між викладачем і здобувачами освіти;

- етичний вибір генеративних інструментів – академічна доброчесність 2.0 починається з вибору правильної нейромережі. Педагогічний працівник повинен надавати пріоритет платформам, які дотримуються принципів авторського права та ліцензійної чистоти. Наприклад, для створення високоякісної візуалізації освітніх матеріалів доцільно використовувати такі сервіси, як Adobe Firefly, оскільки ця модель навчена виключно на ліцензійних фотографіях (база Adobe Stock) і гарантує етичне та легальне використання згенерованих ілюстрацій без порушення прав сторонніх авторів;

- правова навігація та застосування відкритих ліцензій – сучасний викладач повинен вільно орієнтуватися у правових аспектах використання відкритих ліцензій (зокрема, Creative Commons). Атрибуція згенерованого мультимодального контенту має включати не лише зазначення інструменту (наприклад, «згенеровано за допомогою ChatGPT / Midjourney»), але й посилання на першоджерела інформації, що забезпечує цифрову доказовість, верифікацію та захист освітнього середовища від фактологічних помилок чи алгоритмічних «галюцинацій» нейромереж через обов'язкову експертну валідацію (рис.3.1.);

Рис. 3.1. Класифікатор всесвітніх ліцензій Creative Commons

- прозорість алгоритмів як інструмент критичного аналізу: етичне використання штучного інтелекту вимагає від викладача високого рівня алгоритмічної пильності. Педагогічний працівник повинен розуміти архітектуру та логіку формування відповідей мовними моделями, відкрито обговорюючи зі здобувачами освіти межі застосування цих систем, ризики викривлення інформації та механізми виходу з «алгоритмічних бульбашок» ехо-камер для збереження об'єктивності знань і захисту від смислових викривлень;
- виховний потенціал цифрової відповідальності: трансформація академічної доброчесності, що має потужний дидактичний та ціннісний вплив. Демонструючи етичну медіаповедінку та повагу до інтелектуальної власності при розробці авторських медіапродуктів на основі когнітивно-семантичного моделювання запитів, викладач моделює аналогічні диспозиції у своїх учнів. Через власний приклад прозорості атрибуції та суворого дотримання ШІ-гігієни він формує у майбутніх кваліфікованих робітників стійкий цифровий імунітет, етичну відповідальність за результати своєї праці, виховуючи їхню цифрову відповідальність та повагу до чужої інтелектуальної праці в епоху глобальної цифровізації (рис.3.2.).

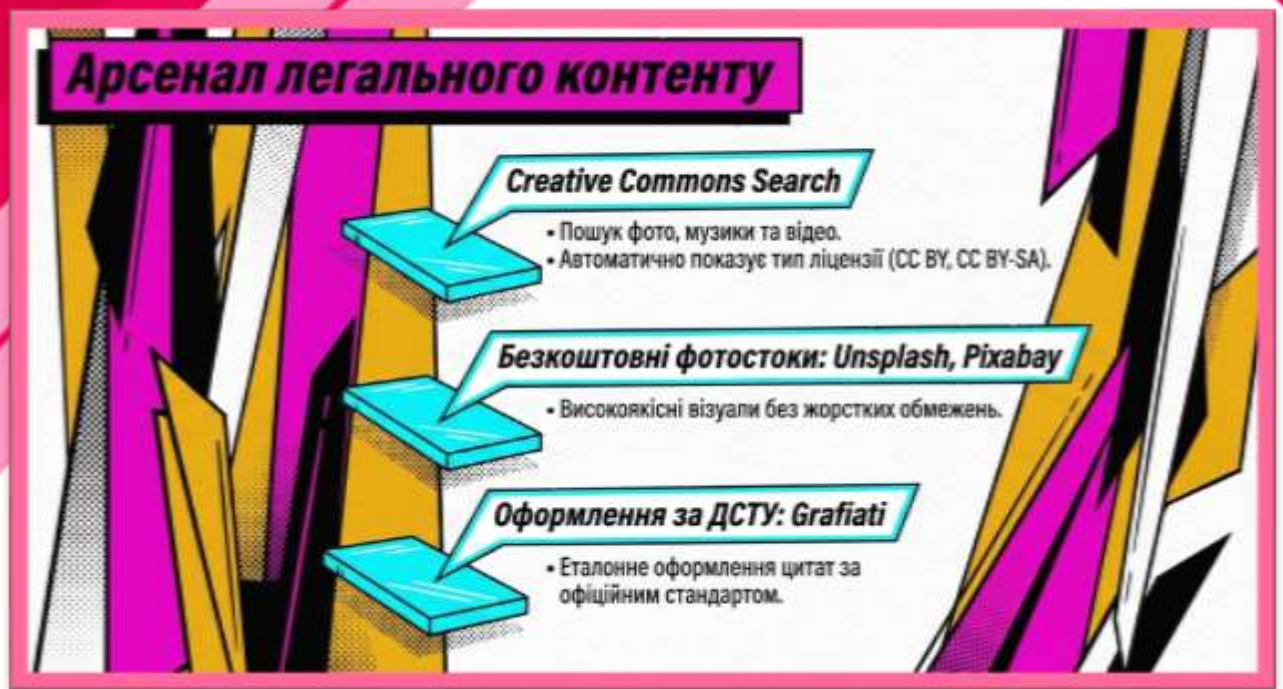

Рис. 3.2. Матриця джерел ліцензійного та верифікованого контенту

Трансформація принципів академічної доброчесності в епоху нейромереж перетворює викладача на авторитетного цифрового навігатора. Дотримуючись правил атрибуції, засад ШІ-гігієни та прозорості алгоритмів, педагогічний працівник поважає інтелектуальну працю інших та утверджує власну беззаперечну суб'єктність як головного архітектора безпечного, етичного й інклюзивного інформаційного простору закладу професійної освіти, що надійно захищає освітнє середовище від інтелектуальної залежності, маніпуляцій та професійної деградації.

2. Ризики інтелектуальної залежності в цифрову епоху.

Масовий запуск та інтеграція генеративних інтелектуальних систем в освітній простір закладу професійної освіти, окрім очевидних дидактичних переваг, актуалізують серйозні загрози для ментального благополуччя та професійної автономії фахівця.

Розвиток технологій штучного інтелекту та масове поширення соціальних мереж формують феномен – «економіка уваги», у якому алгоритми медіаплатформ стають головними конкурентами педагогічного працівника у боротьбі за фокус здобувача освіти. Завдяки використанню потужних емоційних тригерів, швидке та пасивне споживання інформації легко перемагає глибоке навчання та роботу з підручником. Це створює серйозний ризик формування алгоритмічної та інтелектуальної залежності, коли учасники освітнього процесу втрачають здатність до тривалої

концентрації. Найбільш латентним серед цих викликів постає ризик деградації когнітивних функцій через надмірне делегування розумових операцій штучному інтелекту. Формування системи психолого-педагогічного захисту та розбудова індивідуального цифрового імунітету викладача розкриваються через наступні визначальні вектори:

- розуміння природи ризику інтелектуальної залежності – феномен інтелектуальної залежності виникає внаслідок тривалого й безконтрольного використання автоматизованих підказок, коли педагогічний працівник несвідомо переносить функції аналізу, синтезу та моделювання інформації на обчислювальні системи. Це створює загрозу зниження рівня критичного мислення, атрофії навичок самостійного розв'язання складних дидактичних завдань та формування синдрому «лінивого мислення», за якого фахівець втрачає здатність генерувати автентичні ідеї без попереднього звернення до алгоритмів. Безперервний потік алгоритмічних підказок та готових рішень від нейромереж може призвести до глибоких когнітивних деформацій, знижуючи здатність фахівця самостійно генерувати унікальні ідеї та критично оцінювати дійсність в умовах сучасного інформаційного протистояння;
- деконструкція феномену «уявного цифрового благополуччя» – у викладацькій практиці на тлі стрімкої цифровізації виникає специфічний феномен «уявного цифрового благополуччя», коли впевнене володіння базовими цифровими сервісами на побутовому рівні часто створює ілюзію високої компетентності фахівця. Проте насправді цей стан не супроводжується дотриманням фундаментальних норм інформаційної безпеки та гігієни, що робить професійний профіль викладача вразливим до прихованих алгоритмічних маніпуляцій, витоків конфіденційних даних та некритичного сприйняття синтетичних медіапотоків;
- деформація професійної суб'єктності під впливом алгоритмічного тиску – надмірна довіра до штучно згенерованого контенту та відмова від його критичної деконструкції призводять до поступового розмивання професійного профілю викладача. Замість того, щоб виступати як експертний координатор та архітектор освітніх сенсів, фахівець ризикує перетворитися на пасивного ретранслятора машинних вигадок і шаблонів, що автоматично веде до професійної деградації та втрати авторитету в освітньому середовищі;

- трансформація освітнього середовища від VLE до PLE – сучасний педагогічний працівник має свідомо відмовитися від ролі пасивного споживача інформації, жорстко регламентованого закритими віртуальними навчальними системами (VLE), на користь розбудови відкритого персонального освітнього середовища (PLE). Набуття статусу архітектора власного досвіду, самостійний вибір цифрових інструментів та свідоме моделювання траєкторій навчання є базовою умовою збереження інтелектуальної незалежності викладача в добу штучного інтелекту (рис.3.3.);

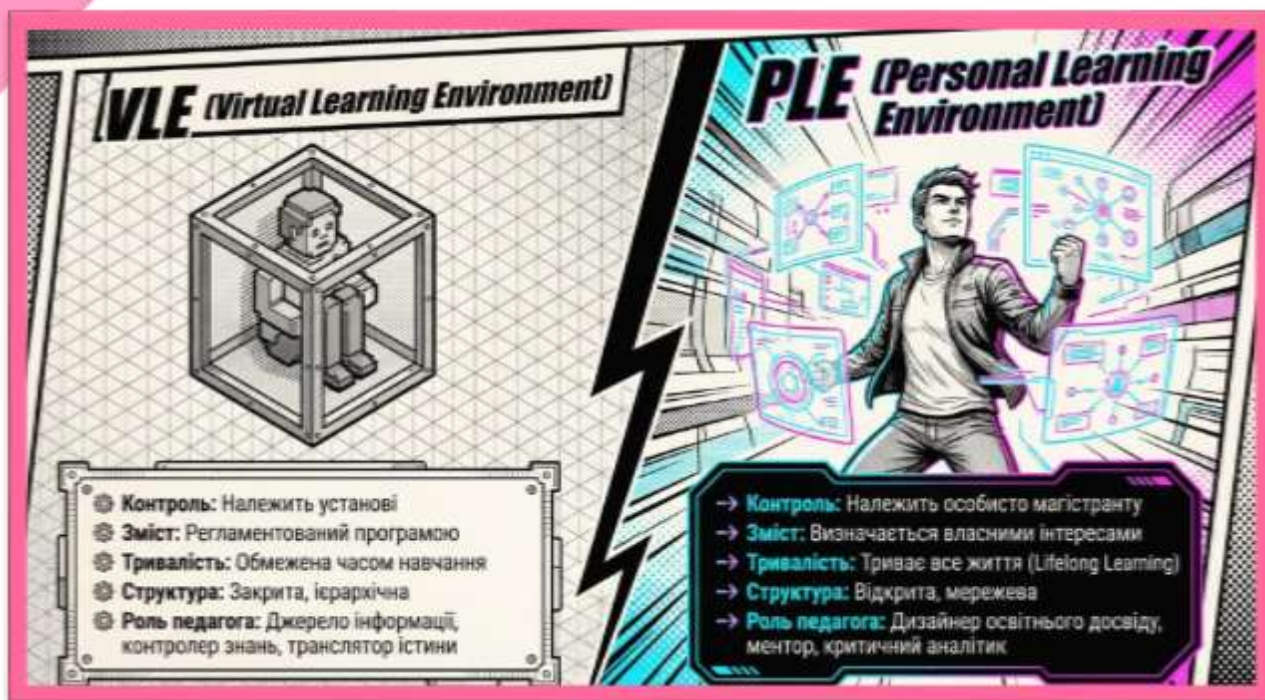

Рис. 3.3. Порівняльна характеристика освітніх середовищ: VLE та PLE

- практичні методи ШІ-гігієни, алгоритмічної пильності та створення «другого мозку» – розбудова стійкості вимагає впровадження суворих протоколів інформаційної самодисципліни. Педагогічний працівник має свідомо дозувати взаємодію з нейромережами, чергуючи автоматизоване когнітивно-семантичне моделювання запитів із самостійною інтелектуальною працею. Ефективною практичною стратегією подолання інтелектуальної залежності є створення власної архітектури даних, так званого «другого мозку». Цей підхід передбачає не просто хаотичне накопичення фактів, а глибоку структурну систематизацію знань, що дозволяє виявляти перехресні зв'язки між розрізненими ідеями та генерувати нові освітні сенси. Завдяки цьому інформаційний шум трансформується у структурований капітал, а сам педагог стає впевненим навігатором екосистеми безперервного розвитку (Lifelong Learning), де обов'язковим проявом алгоритмічної пильності залишається безкомпромісна експертна валідація будь-яких результатів роботи ШІ (рис.3.4.);

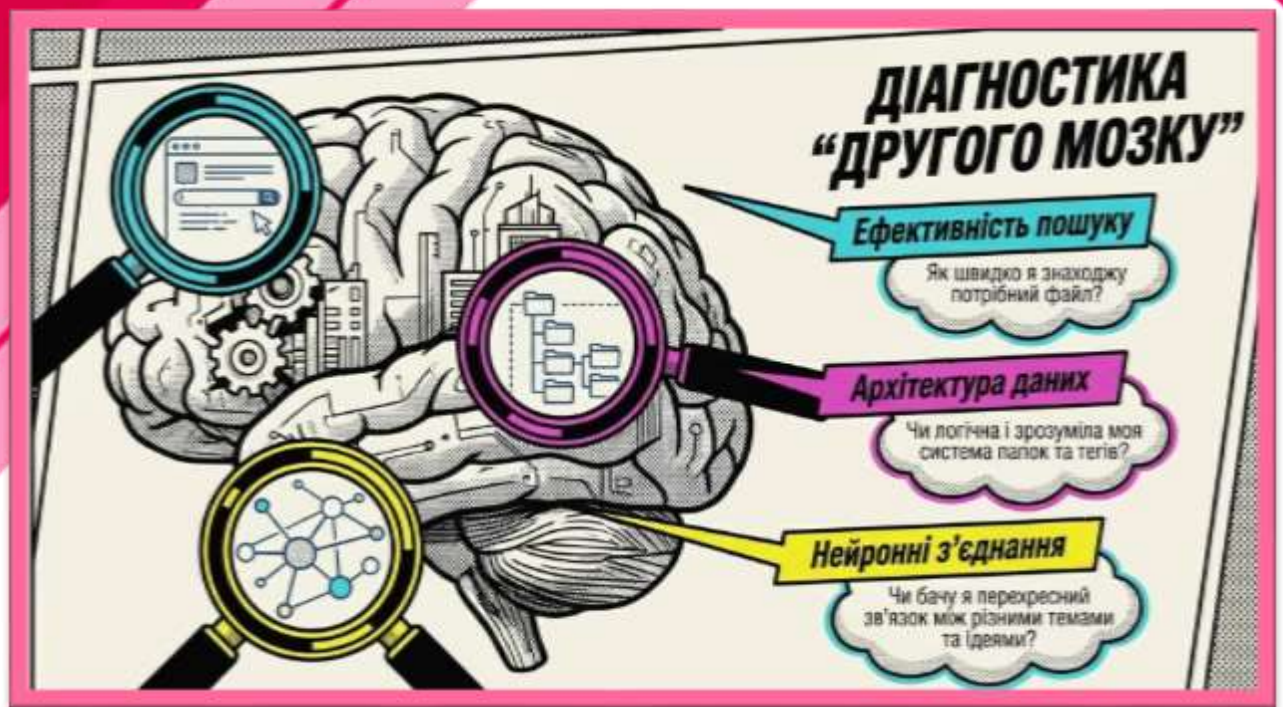

Рис. 3.4. Структурна діагностика «Другого мозку»

- концептуалізація когнітивної стійкості (Resilience) як основи цифрового імунітету – головною протидією зазначеним ризикам є цілеспрямоване формування когнітивної стійкості фахівця в умовах надлишкового інформаційного тиску. Ця категорія визначається як здатність фахівця зберігати ментальне благополуччя, захищати власну свідомість від деструктивних інформаційних впливів, маніпуляцій та ехо-камер «економіки уваги». Когнітивна стійкість базується на постійній внутрішній рефлексії, прагненні до інтелектуальної незалежності та жорсткому контролю власної медіаповедінки, виступаючи надійним фундаментом індивідуального цифрового імунітету педагогічного працівника;
- проєктування безпечного середовища через цифрове наставництво – володіючи високим рівнем цифрового імунітету, викладач закладу професійної освіти трансформує свій досвід у виховний та дидактичний потенціал. Як авторитетний цифровий наставник, він моделює екологічні диспозиції взаємодії з технологіями у своїх учнів, виховуючи в майбутніх кваліфікованих робітників цифрову відповідальність, повагу до інтелектуальної власності та готовність захищати свій світогляд від автоматизованих деформацій.

У контексті сучасної освітньої дидактики формування когнітивної стійкості та подолання ризиків інтелектуальної залежності є базовою умовою збереження людської суб'єктності в системі «Людина–ІШ». Отже, когнітивна стійкість не означає ізоляцію від цифрового світу. Навпаки, це здатність фахівця залишатися архітектором власного розуму, керуючи технологіями, а

не підкоряючись їм. Тільки через розвиток алгоритмічної пильності, суворе дотримання правил інформаційної гігієни та утвердження проактивної проєктно-дослідницької позиції педагогічний працівник здатний захистити освітній простір від когнітивного згасання. Педагог, який успішно долає ризики алгоритмічної залежності, набуває статусу авторитетного цифрового лідера. Він формує надійний бар'єр для захисту навчального простору від когнітивних загроз і латентного впровадження упереджень у зміст підготовки майбутніх кваліфікованих робітників.

3. Моделювання персонального освітнього середовища як інструменту безперервного розвитку.

У парадигмі сучасної професійної освіти та концепції освіти 5.0 безперервний розвиток (Lifelong Learning) педагога неможливий без цілеспрямованого конструювання персонального освітнього середовища (Personal Learning Environment – PLE). Це інтегрований інформаційний простір, який фахівець проєктує самостійно для навігації в інфосфері, агрегації верифікованих знань та публічної демонстрації власної професійної трансформації (рис.3.5.).

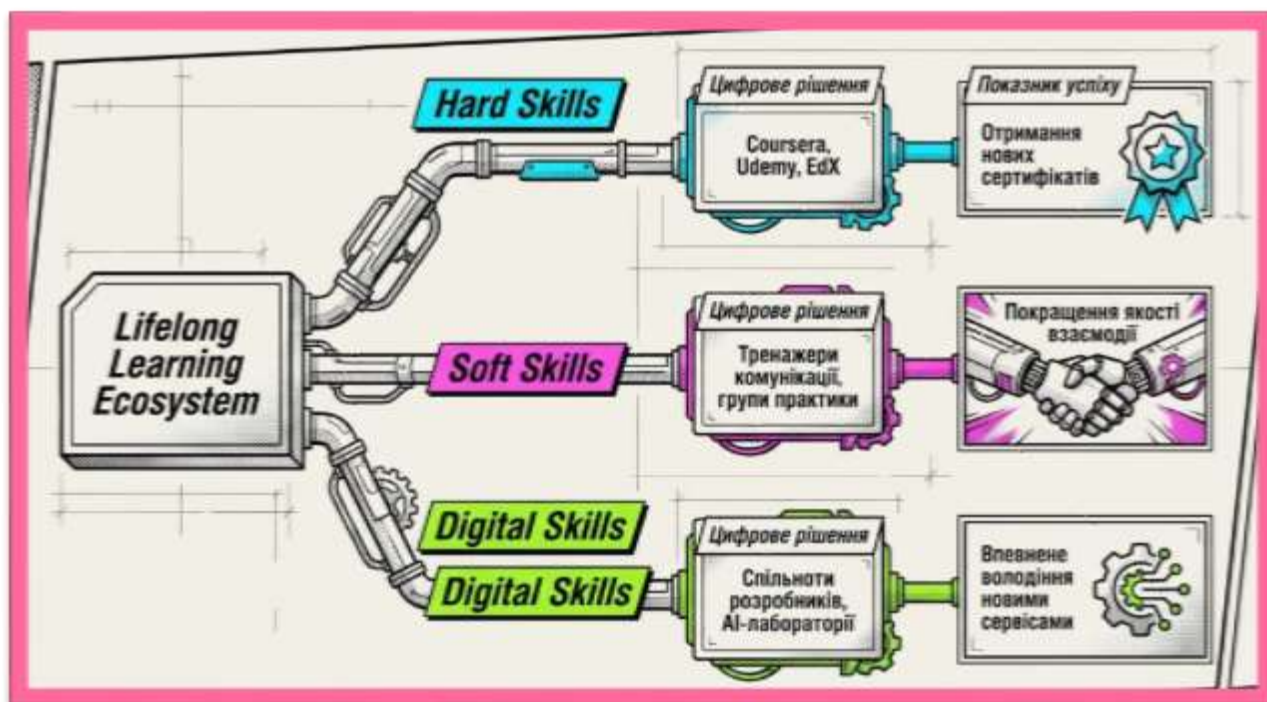

Рис. 3.5. Структура безперервного розвитку Lifelong Learning в контексті освіти 5.0

Моделювання такого середовища вимагає перетворення розрізнених цифрових інструментів та сервісів на єдине системне рішення, що відповідає високим вимогам академічної етики. На відміну від жорстко регламентованих інституційних віртуальних систем (VLE), моделювання

PLE дозволяє викладачу закладу професійної освіти утвердити свій статус проактивного суб'єкта, архітектора власного розуму та керівника технологій.

Центральним ядром персонального освітнього середовища виступає цифрове портфоліо педагогічного працівника, яке в контексті цифрової екосистеми розглядається не як статичний архів минулих досягнень, а як динамічний звіт, що оновлюється щонайменше один раз на семестр і візуалізує процес експертного зростання фахівця. Процес моделювання та функціонування персонального освітнього середовища розкривається через такі визначальні вектори:

- архітектурне проектування за принципом «Експозиції професійної трансформації» – архітектоніка цифрового середовища PLE будується як гнучка, відкрита, індивідуалізована система зв'язків та джерел інформації, що забезпечує автономний когнітивний пошук і складається з кількох ключових функціональних блоків:

- професійна візитівка (Intro), яка містить персонально-ідентифікаційні дані, педагогічне кредо та візуалізований інструментальний стек цифрових навичок викладача;

- екосистема авторських навчальних матеріалів, що об'єднує розроблені електронні навчальні курси, цифрові робочі зошити та інтерактивні опорні плакати;

- лабораторія імерсивних медіакейсів, яка презентує кращі зразки практико-орієнтованих завдань, симуляторів, відеоінструкцій та OSINT-квестів на верифікацію даних;

- реєстр академічної доброчесності, що акумулює сертифікаційні документи, науково-методичні публікації та розробки з бездоганим і етично коректним маркуванням джерел за протоколом T.A.D.L.;

- моніторинг та рефлексивний інтерфейс як простір, де збирається зворотний зв'язок від здобувачів освіти та відображається здатність викладача до безперервного професійного самоаналізу;

- трансформація життєвого простору викладача від закритих систем до PLE, де базовим інструментом збереження інтелектуальної незалежності фахівця в умовах інформаційного тиску є зміна парадигми організації знань. Когнітивно стійкий педагог відмовляється від ролі пасивного споживача інформації всередині закритих платформ на користь створення власного відкритого PLE, де він самостійно визначає вектори професійного розвитку, вільно інтегрує мультимодальні медіаресурси, хмарні сховища та креативні ШІ-платформи, що дозволяє подолати синдром уявного цифрового

благополуччя та вийти з алгоритмічних бульбашок, нав'язаних комерційними мережами;

- комплексний інструментарій та сервіси побудови віртуального хабу для розбудови багаторівневої індивідуальної екосистеми – сучасний викладач виступає у ролі архітектора-креатора та застосовує спеціалізоване програмне забезпечення. Базовими платформами для створення віртуального хабу та колективного структурування знань є Padlet, Miro та Wakelet, а Wakelet слугує фундаментальним сервісом для кураторства перевіреного контенту та формування безпечного цифрового сліду. Для візуалізації та створення професійного коду застосовується Canva, тоді як Genially забезпечує створення нелінійних сценаріїв для імерсивного занурення в навчальний матеріал;

- інтеграція технології «другого мозку» (Second Brain) в структуру PLE є – ефективний метод захисту свідомості від хаотичного інформаційного шуму та подолання когнітивного перевантаження. В межах середовища відбувається побудова індивідуальної архітектури даних. Створення «другого мозку» як цифрового розширення пам'яті передбачає відмову від безсистемного накопичення розрізнених фактів на користь глибокого структурного моделювання знань за допомогою новітніх інструментів, зокрема, граф-систем нелінійного нотування, концепт-карт та семантичних баз даних, що дозволяє викладачу оперативно виявляти перехресні зв'язки між складними ідеями та трансформувати вхідні дані у структурований інтелектуальний капітал;

- аудит «цифрового капіталу» та сканування цифрового сліду в межах середовища – сталість та безпека PLE вимагають від педагогічного працівника регулярного проведення системного аналізу за трьома шкалами: *експертною* (представленість на фахових платформах, наявність авторських методик та публікацій у Google Scholar), *соціальною* (активний нетворкінг у професійних асоціаціях) та *візуальною* (естетика та якість розробленого мультимедійного дидактичного контенту). Важливою технологічною процедурою є регулярне сканування власного цифрового сліду (Digital Footprint), що включає аудит пошукових видач, ревізію відкритих ресурсів та налаштування суворих параметрів приватності даних;

- впровадження стратегій цифрового благополуччя для підтримки PLE – функціонування індивідуального середовища не повинно призводити до цифрової втоми (Digital Fatigue), що вимагає імплементації п'яти рівнів цифрової гігієни (тіло, простір, розум, час, безпека) та переходу від деструктивного синдрому FOMO до ресурсного стану JOMO (радість від фокусу на головному). Викладач насичує своє PLE інструментами

саморегуляції: використовує режими «Фокус», застосовує техніку Pomodoro та метод Time-boxing для жорсткої регламентації часу роботи в мережі, а також екологічно вибудовує цифрові кордони у взаємодії зі студентами, колегами та адміністрацією;

- автоматизація рутини через генеративний штучний інтелект як антистрес-фактор PLE – сучасна модель персонального середовища обов'язково передбачає інтеграцію штучного інтелекту як персонального когнітивного асистента фахівця. Делегування ШІ рутинних операцій, таких як первинна перевірка тестів, транскрибування навчальних аудіо- та відеоматеріалів, а також генерація синопсисів і первинних ідей для занять, суттєво вивільняє часовий ресурс викладача, захищає його від емоційного виснаження і дозволяє сфокусуватися на глибокій науково-дослідній роботі та педагогічному дизайні;

- дидактичний потенціал цифрового наставництва через PLE, змодельоване на засадах екологічності та академічної доброчесності – персональне освітнє середовище фахівця, що має потужну виховну диспозицію. Виступаючи як експертний координатор та цифровий лідер, викладач закладу професійної освіти демонструє здобувачам освіти зразки алгоритмічної пильності, критичного мислення та високої культури мережевого нетикету. Через трансляцію власного успішного досвіду організації PLE він формує стійкий ментальний імунітет у майбутніх кваліфікованих робітників, захищає зміст підготовки від деструктивних медійних впливів та навчає молодь основам самостійного управління знаннями в інформаційному суспільстві (рис.3.6.).

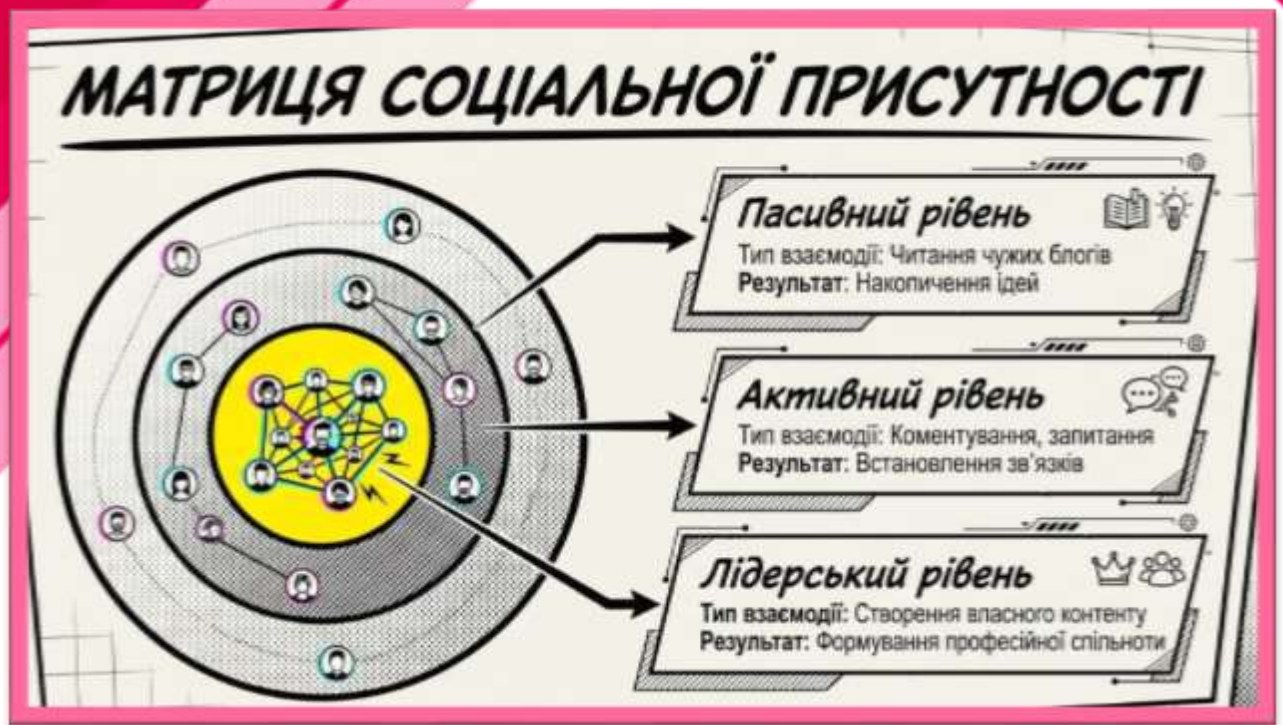

Рис. 3.6. Матриця соціальної присутності

Свідоме моделювання персонального освітнього середовища дозволяє педагогічному працівнику трансформувати власні дидактичні напрацювання у захищений, капіталізований інтелектуальний продукт, успішно реалізуючи стратегію безперервного професійного розвитку при збереженні повної інтелектуальної та світоглядної автономії. Розбудова репрезентативного етичного простору, опанування технологій цифрової гігієни, побудова ефективного індивідуального бренду на засадах академічної етики та раціональне використання інструментів штучного інтелекту перетворюють PLE на надійне джерело відновлення сенсорних і творчих ресурсів через матрицю відновлення.

Такий системний підхід зміцнює інтелектуальну автономію викладача, підвищує авторитет професійної освіти у медіапросторі, захищає освітнє середовище установи від сучасних когнітивних загроз та дає змогу безпечно дистрибутувати й масштабувати власний досвід у глобальних освітніх мережах.

6.3. ЗАВДАННЯ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

ТЕМА 2

АЛГОРИТМІЧНІ УПЕРЕДЖЕННЯ ТА КОГНІТИВНІ ФІЛЬТРИ: МЕХАНІЗМИ ВИЯВЛЕННЯ ТА НІВЕЛЮВАННЯ.

Рекомендовані питання для обговорення:

1. Концепція когнітивної стійкості фахівця в умовах надлишкового інформаційного тиску.
2. Побудова персонального освітнього бренду в цифрових мережах: етика та етикет.
3. Технології збереження цифрового благополуччя та протидія професійному вигоранню.

Література: 2, 3, 4, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 19.

Завдання до заняття:

1. Опрацювати лекційний матеріал та надати відповіді на питання для самоконтролю до теми 2.
2. Практичне завдання: розробка індивідуального плану «Цифрового імунітету» викладача, створити текстовий чек-лист або коротку пам'ятку, яка містить конкретні кроки для захисту власного ресурсу та розбудови професійного бренду.
3. Структура пам'ятки – робота має включати три прості блоки:
 - інструменти когнітивного самозахисту (метод «Стоп-пауза», мутинг сповіщень та правила відбору офіційних джерел);
 - правила мережевого етикету (нетикету) у взаємодії зі здобувачами освіти (регламент часу відповіді, правила спілкування в чатах і дисклеймер для особистих думок);
 - графік цифрового балансу (конкретні години «цифрової тиші», дні детоксу та використання ШІ для автоматизації рутинної перевірки робіт).

ТЕМА 3

СУБ'ЄКТНІСТЬ ФАХІВЦЯ У СИСТЕМІ «ЛЮДИНА–ШІ»: СТРАТЕГІЇ ЕКСПЕРТНОЇ ВАЛІДАЦІЇ

Рекомендовані питання для обговорення:

1. Трансформація принципів академічної доброчесності: атрибуція ШІ-генерацій та прозорість алгоритмів.
2. Ризики інтелектуальної залежності в цифрову епоху.
3. Моделювання персонального освітнього середовища як інструменту безперервного розвитку.

Література: 1, 5, 10, 11, 13, 16, 17, 20.

Завдання до заняття

1. Опрацювати лекційний матеріал та надати відповіді на питання для самоконтролю до теми 3.
2. Практичне завдання: розробка індивідуального протоколу експертної взаємодії з ШІ та PLE, створити текстовий чек-лист або коротку пам'ятку, яка містить конкретні кроки для збереження інтелектуальної автономії фахівця та етичного використання штучного інтелекту.
3. Структура пам'ятки – робота має включати три прості блоки:
 - інструменти етичної атрибуції ШІ-генерацій (приклади маркування за протоколом ТАДЛ, використання дисклеймерів та прозорість алгоритмів);
 - правила протидії інтелектуальній залежності (критерії обов'язкової експертної валідації відповідей ШІ та захист від когнітивного перевантаження);
 - архітектура персонального освітнього середовища (налаштування цифрового портфоліо та використання простих сервісів для агрегації верифікованих знань).

6.4. ПРОБЛЕМНО-ПОШУКОВІ ПИТАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ СЛУХАЧА

Питання для самоконтролю до теми 1

1. Обґрунтуйте дидактичні можливості генеративних моделей штучного інтелекту в розробці занять професійного спрямування. Як розуміння природи роботи нейромереж допомагає викладачу уникати механічного копіювання контенту і трансформувати його під реальні потреби змісту підготовки майбутніх кваліфікованих робітників?
2. Проаналізуйте проблему збереження суб'єктності педагогічного працівника в системі «Людина–ШІ». Які етичні імперативи та правила взаємодії з алгоритмами ви вважаєте ключовими для того, щоб штучний інтелект залишався виключно асистентом, а не заміником інтелектуальної праці викладача?
3. Дослідіть механізми виникнення алгоритмічної упередженості (AI Bias) в текстових та графічних генераціях. Які конкретні методи та обмеження в структурі запиту ви застосуєте, щоб заблокувати репродукування гендерних, соціальних чи професійних стереотипів нейромереж у дидактичних матеріалах?
4. Оцініть ризики втрати світоглядної незалежності викладача у разі пасивного використання готових ШІ-шаблонів. Як етичне моделювання промптів та прозорість алгоритмів підсилюють індивідуальний стиль і авторитет сучасного цифрового лідера?
5. Якими прикладними сервісами для текстового промпт-інжинірингу та перевірки надійності ШІ-генерацій ви користуєтеся найчастіше? Ознайомтеся з Таблицею 1 та оцініть, наскільки збалансованим є поєднання креативних інструментів із системами верифікації у вашій викладацькій практиці.

Таблиця 1.

Інструментальна екосистема сучасного педагога для створення та верифікації освітніх медіаресурсів

Для проєктування медіаресурсів та візуалізації	Для верифікації даних та безпеки
Google Gemini / Claude (когнітивно-семантичне моделювання запитів, генерація концептуальних структур і	AI Bias Detector / Hugging Face Tools (аналіз алгоритмічних упереджень, детекція прихованих стереотипів

планів занять)	нейромереж)
Canva / Adobe Firefly (візуалізація дидактичних матеріалів, створення інклюзивного та етично збалансованого графічного контенту)	GPTZero / Copyleaks (верифікація прозорості алгоритмів, оцінювання автентичності та унікальності текстових матеріалів)
Genially / H5P (проєктування нелінійних сценаріїв взаємодії, імерсивних симуляторів та медіакейсів)	Фільтр / Національна платформа медіаграмотності (ознайомлення з інструкціями щодо протидії маніпуляціям в інфосфері)
Wakelet / Padlet (структурування та кураторство перевіреного контенту, організація рефлексивного інтерфейсу)	Цифрограм (Дія.Освіта) (регулярний самомоніторинг та контроль рівня цифрової компетентності викладача)

Питання для самоконтролю до теми 2

1. Розкрийте зміст концепції когнітивної стійкості викладача в умовах хронічного інформаційного шуму. За допомогою яких внутрішніх стратегій саморегуляції педагогічний працівник може захистити своє критичне мислення від вірального стресу та когнітивного захоплення («Amigdal Hijack»)?
2. Обґрунтуйте специфіку моделювання персонального освітнього бренду викладача закладу професійної освіти. Як саме дотримання балансу в «Етичному лабіринті» приватного і професійного (зокрема, правило 80/20) та використання дисклеймерів захищає установу від репутаційних ризиків?
3. Проаналізуйте сутність жорстких протоколів мережевого етикету (нетикету) у взаємодії зі здобувачами освіти. Які критичні помилки (Critical Failure) у цифровому спілкуванні найчастіше призводять до деструкції та порушення часових меж (Time-limits)?
4. Оцініть значення концепції цифрового благополуччя (Digital Wellness) як інструменту подолання професійного вигорання. Які практичні методи «відключення» та тайм-менеджменту ви вважаєте найефективнішими для переходу від деструктивного синдрому FOMO до ресурсного стану JOMO?

Питання для самоконтролю до теми 3

1. Дослідіть процес трансформації принципів академічної доброчесності в епоху штучного інтелекту. Як саме викладач має реалізовувати Протокол технологічної прозорості за допомогою уніфікованого алгоритму ТАДЛ (Назва, Автор, Джерело, Ліцензія) при маркуванні ШІ-генерацій?
2. Проаналізуйте психолого-педагогічні ризики виникнення інтелектуальної залежності від автоматизованих систем у цифрову епоху. Через які критерії та механізми експертної валідації відповідей нейромереж фахівець може запобігти редукції власних досягнень та когнітивним викривленням
3. Обґрунтуйте дидактичну доцільність моделювання персонального освітнього середовища (PLE) як інструменту безперервного розвитку (Lifelong Learning). Чому цифрове портфоліо викладача в межах PLE має розглядатись як динамічна експозиція професійної трансформації, а не статичний архів досягнень?
4. Оцініть потенціал використання генеративного штучного інтелекту як антистрес-інструменту для автоматизації рутинних операцій викладача. Як саме делегування технічних завдань алгоритмам вивільняє часовий ресурс фахівця для творчого педагогічного дизайну та цифрового наставництва без ризику деперсоналізації здобувачів освіти?

6.5. КОМПЛЕКС ПРАКТИЧНИХ (ТЕСТОВИХ) ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Що означає перехід до методології промпт-інжинірингу в контексті сучасної освітньої дидактики?

- а) Інтуїтивний пошук інформації в Інтернеті без алгоритмів.
- б) Системне когнітивно-семантичне моделювання точних, етичних та безпечних запитів до ШІ.
- в) Повна відмова від використання будь-яких цифрових технологій.
- г) Процес автоматичного оцінювання здобувачів освіти.

2. Яка епістемологічна природа функціонування генеративних моделей ШІ?

- а) ШІ володіє абсолютно точним, структурованим людським знанням.
- б) ШІ вираховує математичну ймовірність появи наступного токена на основі масивів даних.
- в) ШІ повністю копіює думки та світогляд своїх розробників.
- г) ШІ здатний до щирого емоційного співпереживання.

3. Що називають «галюцинаціями» нейромереж?

- а) Комп'ютерні віруси, що пошкоджують пристрій.
- б) Фактологічні чи логічні вигадки алгоритмів, які маскуються під експертну відповідь.
- в) Перевантаження серверів генеративної платформи.
- г) Процес навчання штучного інтелекту на нових даних.

4. У чому полягає фундаментальна парадигма «Human-in-the-loop» (Людина в циклі)?

- а) Алгоритми самостійно приймають фінальні дидактичні рішення.
- б) Повна автоматизація процесу навчання без жодного втручання викладача.
- в) ШІ є головним експертом, а людина лише пасивно спостерігає.
- г) Педагог зберігає контроль над ситуацією та здійснює постійну експертну валідацію.

5. Що передбачає концепція «Академічної доброчесності 2.0» в епоху генеративного ШІ?

- а) Обов'язкове відкрите декларування та прозоре маркування ШІ-генерацій.
- б) Абсолютну заборону використання будь-яких нейромереж у закладі освіти.

в) Приховування факту використання ШІ для підвищення власного авторитету.

г) Повну відмову від концепції авторського права.

6. Які складові входять до протоколу етичної атрибуції контенту T.A.D.L.?

а) Text, Audio, Data, Link.

б) Title, Author, Domain/Source, License.

в) Time, Action, Document, Level.

г) Task, Algorithm, Design, Logic.

7. У чому полягає етичний імператив деантропоморфізації штучного інтелекту?

а) Наділення алгоритмів людськими емоціями та емпатією.

б) Визнання штучного інтелекту рівноправним співавтором статті.

в) Спілкування з ШІ як із живим колегою-викладачем.

г) Свідоме уникнення наділення алгоритмів людськими рисами, сприйняття його виключно як інструменту.

8. Яка функція залишається виключною монополією живої людини (педагога) під час взаємодії з ШІ?

а) Ціннісне орієнтування, мотивація та справжня педагогічна емпатія.

б) Генерація масивів тестових завдань.

в) Швидка транскрибація відеолекцій.

г) Автоматична стилістична корекція тексту.

9. Що таке алгоритмічна упередженість (AI Bias)?

а) Відмова штучного інтелекту генерувати будь-яку відповідь.

б) Процес імплементації та масштабування гендерних, расових або соціальних стереотипів у згенерований контент.

в) Висока швидкість обробки інформації алгоритмом.

г) Механізм захисту конфіденційних даних освітньої установи.

10. Який інструмент промпт-інжинірингу допомагає встановити жорстку заборону на використання стереотипних образів під час запиту до ШІ?

а) Positive feedback.

б) Time-boxing.

в) Negative Constraints (негативні обмеження).

г) Digital footprint.

11. Який деструктивний стан описується як «цифрова ілюзія» в умовах гібридних викликів?

а) Використання окулярів віртуальної реальності на заняттях.

б) Хибне відчуття власної компетентності через надмірне споживання інформації, що призводить до виснаження.

в) Вміння дуже швидко набирати текст на клавіатурі.

г) Правильно налаштований рівень безпеки цифрового профілю.

12. Яку психологічну трансформацію медіаповедінки передбачає концепція цифрового благополуччя (Digital Wellness)?

а) Від стану JOMO до FOMO.

б) Від синдрому FOMO (страх пропустити важливе) до стану JOMO (радість від фокусу на головному).

в) Від стану Flow до Multitasking. г) Від PLE до VLE.

13. З якою метою викладачу рекомендується застосовувати метод «Стоп-пауза» (правило 10-15 хвилин)?

а) Для перевірки електронної пошти кожні 10 хвилин.

б) Для фізичного розігріву перед початком кожної лекції.

в) Для пригнічення вірального стресу та увімкнення логічного мислення перед рішенням поширити новину.

г) Для очікування генерації зображення штучним інтелектом.

14. Чим побудова персонального бренду відрізняється від репутаційного менеджменту?

а) Бренд передбачає проактивне створення експертного образу, а репутаційний менеджмент фокусується на контролі сприйняття та захисті від негативу.

б) Бренд – це моніторинг негативу, а репутація – виключно створення контенту.

в) Це абсолютно тотожні поняття, які не мають відмінностей.

г) Репутаційний менеджмент стосується лише закладів освіти, а бренд – виключно здобувачів освіти.

15. Якого балансу контенту рекомендується дотримуватися педагогу згідно з правилами навігації в «Етичному лабіринті» розмежування публічного й приватного?

а) 50% професійного та 50% особистого.

б) 20% професійного та 80% особистого.

в) 100% виключно професійного контенту.

г) 80% професійного та 20% особистого.

16. Які дії вважаються критичним порушенням цифрового етикету (нетикету) педагога?

а) Регулярна публікація науково-методичних розробок у блозі.

б) Надсилання повідомлень студентам у пізній позаробочий час та зловживання стандартом Caps Lock.

в) Використання аббревіатур у робочому листуванні з колегами.

г) Вимоги дотримуватися академічної доброчесності.

17. Що таке PLE (Personal Learning Environment) на противагу закритим віртуальним системам (VLE)?

а) Відкрите, індивідуалізоване персональне освітнє середовище, яке фахівець проєктує самостійно.

б) Централізована державна система оцінювання.

в) Закрита платформа виключно для перевірки текстів на плагіат.

г) Програма для блокування розважального контенту.

18. Що включає в себе регулярний аудит «цифрового сліду» (Digital Footprint) фахівця?

а) Підрахунок загальної кількості підписників у соціальних мережах.

б) Аналіз пошукових видач, ревізію архівних медіаматеріалів та налаштування параметрів приватності.

в) Видалення всіх своїх акаунтів із соціальних мереж.

г) Перевірку швидкості інтернет-з'єднання на робочому місці.

19. У чому полягає ефективність методу створення «другого мозку» (Second Brain)?

а) Глибока структурна систематизація знань і побудова персональної архітектури даних для виявлення перехресних зв'язків.

б) Хаотичне збереження всіх знайдених статей у закладках браузера без їх прочитання.

в) Повне делегування всіх розумових і креативних завдань алгоритмам.

г) Використання мікрочипів для покращення пам'яті викладача.

20. Для чого педагогу доцільно використовувати ШІ як «антистрес-інструмент» у своєму персональному освітньому середовищі?

а) Для виставлення підсумкових екзаменаційних оцінок без участі викладача.

б) Для повної заміни живого ціннісного спілкування зі здобувачами освіти.

в) Для делегування рутинних операцій (первинна перевірка тестів, транскрибація) та вивільнення часу для творчості.

г) Для автоматичного поширення неперевіраних новин у мережі.

КЛЮЧ ДО ТЕСТУ: 1 – б, 2 – б, 3 – б, 4 – г, 5 – а, 6 – б, 7 – г, 8 – а, 9 – б, 10 – в, 11 – б, 12 – б, 13 – в, 14 – а, 15 – г, 16 – б, 17 – а, 18 – б, 19 – а, 20 – в.

7. ГЛОСАРІЙ КЛЮЧОВИХ СЛІВ

Алгоритмічна упередженість (AI Bias) – феномен, за якого нейромережі переймають, відтворюють і масштабують людські (гендерні, расові чи соціальні) стереотипи в штучно згенерованому контенті.

Алгоритмічні бульбашки (ехо-камери) – ізоляція користувача від альтернативних поглядів через специфічну роботу алгоритмів платформ, які підлаштовують інформацію під попередні вподобання, створюючи «світоглядну», «методичну» та «інструментальну» ізоляцію.

Атрибуція ІІІ-генерацій – прозоре маркування синтетичних матеріалів (текстів, зображень, тестів), що чітко розмежовує власний авторський внесок фахівця та згенерований алгоритмом масив даних.

Генеративні моделі (ІІІ) – інтелектуальні системи, що функціонують на основі імовірнісного моделювання, які не «знають» фактів, а вираховують математичну ймовірність появи наступного токена на основі великих масивів даних.

Економіка уваги – специфічний феномен медіасередовища, у якому алгоритми платформ за допомогою потужних емоційних тригерів конкурують за увагу користувача, перемагаючи глибоке навчання завдяки швидкому та пасивному споживанню інформації.

Експертна валідація контенту – багатоступенева перевірка згенерованих даних людиною на предмет фактологічної точності, відсутності «галюцинацій» нейромереж та відповідності матеріалів державним стандартам освіти.

Когнітивна стійкість (Resilience) – інтегральна здатність особистості чинити опір деструктивним медійним впливам, зберігати цілісність психіки, ментальне благополуччя та оперативно відновлюватися після тривалих інформаційних шоків.

Когнітивне захоплення мигдалеподібного тіла (Amigdala Hijack) – стан, за якого раціональна частина мозку блокується страхом через віральний стрес, що провокує імпульсивне бажання миттєво поширити шокуючий контент без верифікації.

Мережева етика (Нетикет) – система правил поведінки в електронному середовищі, що базується на повазі до гідності особистості, дотриманні часових меж (Time-limits) та оптимізації обсягу цифрових файлів.

Метод «Стоп-пауза» – інструмент когнітивної саморегуляції, що передбачає свідоме відтермінування реакції (на 10-15 хвилин) на

інформаційний подразник для пригнічення лімбічної системи та увімкнення логіки.

Мутинг (менеджмент сповіщень) – вимкнення звукових сигналів для некритичних чатів, переведення екрана в чорно-білий (сірий) режим та перевірка стрічки повідомлень лише у визначений час.

Парадигма «Human-in-the-loop» (Людина в циклі) – концепція, що утверджує беззаперечну суб'єктність педагога: штучний інтелект виступає лише інструментом, а людина зберігає контроль над процесом та здійснює фінальну експертну валідацію.

Персональне освітнє середовище (PLE) – відкритий, інтегрований інформаційний простір, який фахівець проєктує самостійно для навігації в інфосфері, агрегації верифікованих знань та безперервного професійного розвитку.

Промпт-інжиніринг (когнітивно-семантичне моделювання) – методологія практичного конструювання точних, етичних та безпечних текстових команд (запитів) до систем штучного інтелекту для розроблення автентичних дидактичних матеріалів.

Протокол T.A.D.L. – універсальний алгоритм прозорості легалізації цифрового контенту, який передбачає вказування чотирьох параметрів: Title (Назва), Author (Автор), Domain/Source (Джерело) та License (Ліцензія).

Радикальна санація (Детокс джерел) – механізм очищення персонального медіасередовища через відписку від маніпулятивних чи токсичних каналів комунікації на користь фіксованого «білого списку» офіційних джерел.

Синдром FOMO (Fear Of Missing Out) – деструктивний стан та постійна тривога людини, що без щохвилинної перевірки стрічки новин буде втрачено критично важливу інформацію.

Синтетичний контент – штучно згенеровані коди, тексти та повідомлення, створені за допомогою генеративних нейромереж.

Стан JOMO (Joy Of Missing Out) – ресурсний психологічний стан та радість людини від фокусу на головному, що передбачає повну відмову від хаотичного споживання інформації.

Технологія «Другого мозку» (Second Brain) – розбудова власної архітектури даних, яка передбачає глибоку структурну систематизацію знань для перетворення інформаційного шуму у структурований інтелектуальний капітал.

Уявне цифрове благополуччя – феномен, коли впевнене володіння базовими сервісами на побутовому рівні створює ілюзію компетентності, але

не супроводжується дотриманням фундаментальних норм інформаційної гігієни.

Цифрова втома (Digital Fatigue) – хронічне виснаження, спричинене перенасиченням інформаційним шумом, нескінченним потоком робочих чатів та постійною присутністю фахівця в мережевому середовищі.

Цифрове благополуччя (Digital Wellness) – комплексна концепція збереження ментального здоров'я через впровадження п'яти рівнів цифрової гігієни (тіло, простір, розум, час, безпека даних) та психологічну трансформацію медіаповедінки.

Цифрове наставництво – проактивна лідерська роль викладача, який транслює здобувачам освіти екологічну культуру роботи з алгоритмами, навчає їх критичному мисленню та усвідомленому споживанню медіапотоків.

Цифровий слід (Digital Footprint) – сукупність публічних даних про людину в мережі, управління якими вимагає регулярного аудиту пошукових видач, ревізії медіаматеріалів та налаштування параметрів приватності.

ШІ-галюцинації – фактологічні, логічні або візуальні вигадки генеративних алгоритмів, які системи маскують під правдиві експертні відповіді.

8. КОНСУЛЬТАЦІЙНИЙ ПУНКТ

За консультаціями чи уточненнями окремих питань електронного спецкурсу можна звернутися до викладача Хмарної Лілії Віталіївни за електронною поштою khmarnaliliya@gmail.com або у вайбер за номером +38-099-29-98-532.

1. Академічна доброчесність: онлайн-курс для викладачів на EdEra. URL: <https://edera.gitbook.io/academic-integrity-course-powerpoint/>
2. Безпека в месенджерах та Чат-бот «Стоп-фрод» (Кіберполіція України). URL: <https://cyberpolice.gov.ua/stopfraud/>
3. Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність (IREX): портал для освітян. URL: <https://www.irex.org/uk/project/learn-discern-education-l2d-ed>
4. Детектор Медіа: онлайн-ресурс про медіаграмотність та маніпуляції. URL: <https://ms.detector.media/>
5. Закон України «Про авторське право і суміжні права». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>
6. Закон України «Про медіа» від 13 грудня 2022 року № 2849-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text>
7. Інструмент InVID WeVerify для глибокої перевірки відеоматеріалів та детекції маніпуляцій. URL: <https://www.invid-project.eu/tools-and-services/invid-verification-plugin/>
8. Інструментарій з інфомедійної грамотності для закладів професійної освіти (IREX). URL: <https://irex.org.ua/materials/toolbox-vocational-education>
9. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) URL: <https://ms.detector.media/mediaprosvita/post/16501/2016-04-20-kontseptsiya-vprovadzhennya-mediaosvity-v-ukraini-nova-redaktsiya/>
10. Курс «Штучний інтелект в освіті» (Prometheus) URL: https://prometheus.org.ua/course/course-v1:Prometheus+AI101+2023_T3
11. Методичні рекомендації МОН щодо академічної доброчесності URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/akademichna-dobrochesnist>
12. Національна онлайн-платформа «Фільтр» з медіаграмотності МКІП URL: <https://filter.mkip.gov.ua/>
13. Освіторія: Як використовувати ШІ в школі (етика та правила) URL: <https://osvitoria.media/experience/yak-vykorystovuvaty-shi-v-shkoli-etyka-ta-pravya>
14. Платформа Дія.Освіта: серіал «Основи кібербезпеки». URL: <https://osvita.diia.gov.ua/courses/cyber-hygiene>
15. Посібник IREX: Вправи на деконструкцію фейків та маніпуляцій. URL: <https://irex.org.ua/resursi-dlya-vchiteliv>
16. Про академічну доброчесність: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3272-20>

17. Про професійну освіту: Закон України (Проект/нова редакція 2025). URL: <https://osvita.ua/vnz/reform/93380/>
18. Твій Інструментарій: як розпізнати дипфейк (Verified UN). URL: <https://verified.un.org/uk/take-care-before-you-share>
19. Центр стратегічних комунікацій та інформбезпеки (Dovidka.info). URL: <https://dovidka.info/>
20. Creative Commons: правила легального використання медіа. URL: <https://creativecommons.org.ua/>
21. Deepfake Detector (Microsoft/Intel): інструменти для виявлення синтетичних маніпуляцій. URL: <https://www.intel.com/content/www/us/en/newsroom/news/intel-introduces-real-time-deepfake-detector.html>
22. TinEye: сервіс пошуку першоджерел зображень. URL: <https://tineye.com/>